

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

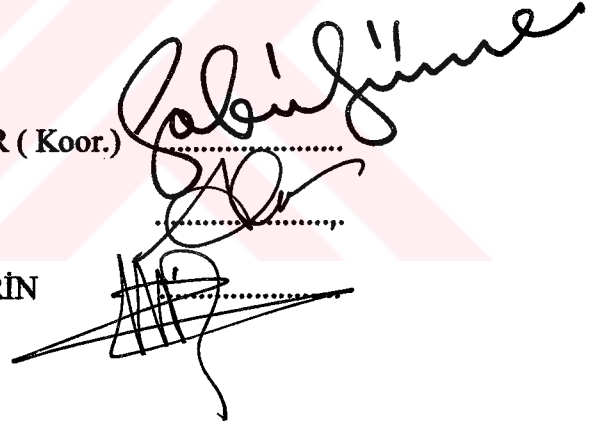
İSTANBUL'DA TARİHİ YAPILAR ÜZERİNDE YETİŞEREK BUNLARI TAHRİP EDEN BİTKİLER

HAZIRLAYAN
AYHAN YEŞİLOT

TEZ DANIŞMANI : Prof. Dr. Sabri SÜMER (Koor.)

JÜRİ ÜYESİ : Prof. Dr. Ali ÇIRPICI

JÜRİ ÜYESİ : Doç. Dr. Memduh SERİN

The image shows three handwritten signatures in black ink. The top signature is the most prominent and appears to be 'Sabri Sümer'. Below it are two other signatures, one of which is partially obscured by the text of the jury members. The signatures are written over a large, faint, pink watermark of the letter 'Y'.

**BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

İSTANBUL - 2000

ÖNSÖZ

“ İstanbul’da Tarihi Yapılar Üzerinde Yetişerek Bunları Tahrip Eden Bitkiler ” konulu bu çalışma Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı , Botanik programı çerçevesinde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

İstanbul’da bulunan tarihi eserler tespit edilmiş olup bu tarihi eserlere belli dönemlerde çok sayıda arazi gezisi düzenlenmiştir . Bu eserler üzerinde yetişen bitkiler toplanarak herbaryum örneği haline getirilmiş olup bunlara ait çok sayıda fotoğrafları da çekilerek yapılan gözlemler görsel olarak da belgelenmiştir . Herbiye edilmiş örnekler daha sonra başta Flora of Turkey’e göre teşhis edilmiştir .

Böylelikle tarihi eserlere zarar veren bitkiler belirlenmiştir.

Çalışmalarım sırasında her konuda yardımlarını gördüğüm tez danışmanım Prof. Dr. Sabri SÜMER’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam sırasında bana destek olan bölüm başkanımız Prof. Dr. Belma Derman SEMİZ’e , Prof. Dr. Ali ÇIRPICI’ya ve Doç. Dr. Memduh SERİN’e çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarında ve bitkilerin teşhislerinde bana yardımcı olan , Mustafa KESKİN’e , yine arazi çalışmalarında bana eşlik eden H. İbrahim ODABAŞ’a teşekkür ederim.

ÖZET

Bu yüksek lisans çalışmasında tarihi eserlerden örnekler alınarak hangi bitkilerin zarar verdiği tespit edilmeye çalışılmıştır . Tespit edilen bitkilerin en önemlileri ve genellikle tüm tarihi eserlerde istisnasız bulunan *Parietaria judaica* L. (Yapışkanotu)'dır. Daha sonra *Ficus carica* L. (incir), *Hedera helix* L. (orman samsığı) , Graminea (otlar) üyeleri çok sayıda bulunur . Diğer türler ise daha az sayıda bulunur.

Bu bitkilerin bir an önce tarihi eserlerden temizlenmesi gerekir aksi halde tarihi eserlerimiz şimdiki durumlarından daha fazla daha zarar görecektir .

ABSTRACT

In this study , samples taken from historical buildings were analyzed to find out which plants have made damages to those historical buildings. Among the plants analyzed , the most important plant to damage the buildings is *Parietarica judaica* L. (so called “ yapışkanotu “ in Turkish) which was found on the historical placed studied without any exception .In addition to aforementioned plant , *Ficus carica* L. (incir) , *Hedera helix* L. (orman sarmaşığı) and *Greminea* (otlar) were found in considerable amount as well. Other species were observed in less quantities . All of these plants must be removed from historical places . Otherwise, those building will be damaged more than what the current standings are .

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
FOTOĞRAF LİSTESİ	X
1.GİRİŞ	1
2.METARYAL VE METOD	3
2.1.Araştırma Yapılan Tarihi Eserlerin İsimleri	4
2.1.1. Topkapı Sarayı	4
2.1.2. Topkapı Surları	5
2.1.3. Dolma Bahçe Sarayı	6
2.1.4. Beylerbeyi Sarayı	6
2.1.5. Ayasofya Camii ve Çeşmesi	6
2.1.6. Eminönü Camii ve Çeşmesi	7
2.1.7. Üsküdar Merkez Camii ve Çeşmesi	7
2.1.8. Üsküdar Çinili Camii ve Çeşmesi	8
2.1.9. Süleymaniye Camii ve Çeşmesi	8
2.1.10. Arkeoloji Müzesi	8
2.1.11. Anadolu ve Rumeli Hisarı	9
2.1.12. Sarayhanı Su Kemerli	9
2.1.13. Galata Kulesi	9

3.BULGULAR	10
3.1.Araştırma Yapılan Bitkilerin Familya Sırasına Göre Listesi	10
3.1.1.Brassicaceae (Cruciferae)	10
3.1.1.1. <i>Diplotaxis viminea</i> (L.) DC.	10
3.1.1.2. <i>Capsella bursa - pastoris</i> (L.) Medik.	11
3.1.2.Caryophyllaceae	12
3.1.2.1. <i>Stellaria media</i> (L.) Vill var. <i>media</i>	12
3.1.3.Malvaceae	13
3.1.3.1. <i>Malva slyvestris</i> L.	13
3.1.4.Moraceae	14
3.1.4.1. <i>Ficus carica</i> (L.) var. <i>carica</i>	14
3.1.5.Apiaceae (Umbelliferae)	15
3.1.5.1. <i>Smyrniun olusantrum</i> L.	15
3.1.5.2. <i>Foeniculum vulgare</i> L.	16
3.1.6.Araliaceae	17
3.1.6.1. <i>Hedera helix</i> L.	17
3.1.6.2. <i>Hedera colchica</i> (C.Koch) C.Koch	18
3.1.7.Asteraceae (Compositae)	19
3.1.7.1. <i>Senecio vulgaris</i> L.	19
3.1.7.2. <i>Cirsium cretium</i> L.	20
3.1.7.3. <i>Tussilago farfara</i> L.	21
3.1.7.4. <i>Anthemis cotula</i> L.	22
3.1.7.5. <i>Tenacetum parthenium</i> (L.) Schulz Bip.	23
3.1.7.6. <i>Conyza canadaensis</i> L.	24
3.1.7.7. <i>Artemisia annua</i> L.	25
3.1.7.8. <i>Sonchus oleraceus</i> L.	26
3.1.7.9. <i>Crepis foetida</i> L. ssp. <i>rhoadifolia</i> (Bieb.) Celak.	27
3.1.8.Scrophulariaceae	28
3.1.8.1. <i>Antirrhinum majus</i> L. var. <i>majus</i>	28
3.1.8.2. <i>Veronica cymbalaria</i> L.	29
3.1.8.3. <i>Veronica persica</i> L.	30

3.1.9.Oleaceae	31
3.1.9.1. <i>Fraxinus excelsior</i> L.	31
3.1.10.Urticaceae	32
3.1.10.1. <i>Parietaria judaica</i> L.	32
3.1.10.2. <i>Urtica dioica</i> L.	33
3.1.11.Lamiaceae	34
3.1.11.1. <i>Micromeria greaca</i> L. var. <i>graeca</i>	34
3.1.11.2. <i>Lamium purpureum</i> L.	35
3.1.12.Euphorbiaceae	36
3.1.12.1. <i>Mercurialis annua</i> L.	36
3.1.13.Poaceae (Gramineae)	37
3.1.13.1. <i>Briza maxima</i> L.	37
3.1.13.2. <i>Gastridium scabrum</i> C. Presl.	38
3.1.13.3. <i>Stipa bromoides</i> (L.) Dörfler.	39
3.1.13.4. <i>Agrostis capillaris</i> L. var. <i>capillaris</i>	40
3.1.13.5. <i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. var. <i>dactylon</i>	41
3.1.13.6. <i>Cynosurus cristatus</i> L.	42
3.1.13.7. <i>Setaria viridis</i> L.	43
3.1.13.8. <i>Vulpia Fasciculata</i> (Forsskal) fritsch	44
3.1.13.9. <i>Lolium multiflorum</i> Lam.	45
4. FOTOĞRAFLAR	46
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	94
6. KAYNAKLAR	96
ÖZGEÇMİŞ	97

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf	Sayfa
1. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	47
2. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı sarayı)	47
3. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	48
4. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	48
5. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	49
6. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	49
7. <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	50
8. <i>Parietaria judaica</i> L. (Üsküdar Camii)	50
9. <i>Parietaria judaica</i> L. (Üsküdar Merkez Camii)	51
10. <i>Parietaria judaica</i> L. (Üsküdar Merkez Camii)	51
11. <i>Parietaria judaica</i> L. (Üsküdar Merkez Camii)	52
12. <i>Parietaria judaica</i> L. (Üsküdar Merkez Camii)	52
13. <i>Parietaria judaica</i> L. (Ayasofya Camii)	53
14. <i>Parietaria judaica</i> L. (Ayasofya Camii)	53
15. <i>Parietaria judaica</i> L. (Ayasofya Camii)	54
16. <i>Parietaria judaica</i> L. (Arkeoloji Müzesi)	54
17. <i>Parietaria judaica</i> L. (Dolma Bahçe Sarayı)	55
18. <i>Parietarica judaica</i> L. (Dolma Bahçe Sarayı)	55
19. <i>Parietaria judaica</i> L. (Eminönü Suru)	56
20. <i>Parietaria judaica</i> L. (Eminönü Suru)	56
21. <i>Parietaria judaica</i> L. (Gülhane Parkı)	57
22. <i>Parietaria judaica</i> L. (Üsküdar Camii)	57
23. <i>Hedera helix</i> L. (Anadolu Hisarı)	58
24. <i>Hedera helix</i> L. (Rumeli Hisarı)	58

25. <i>Hedera helix</i> L. (Topkapı Sarayı)	59
26. <i>Hedera helix</i> L. (Rumeli Hisarı)	59
27. <i>Hedera helix</i> L. (Topkapı Sarayı)	60
28. <i>Hedera helix</i> L. (Arkeoloji Müzesi)	60
29. <i>Hedera helix</i> L. (Su Kemerı)	61
30. <i>Diplotaxis viminea</i> (L.) DC. (Topkapı Sarayı)	61
31. <i>Ficus carica</i> L. (Eminönü Camii)	62
32. <i>Ficus carica</i> L. (Süleymaniye Camii)	62
33. <i>Ficus carica</i> L. (Süleymaniye Camii)	63
34. <i>Ficus carica</i> L. (Ayasofya Camii)	63
35. <i>Ficus carica</i> L. (Rumeli Hisarı)	64
36. <i>Ficus carica</i> L. (Ayasofya Camii)	64
37. <i>Ficus carica</i> L. (Çinili Camii)	65
38. <i>Ficus carica</i> L. (Topkapı Sarayı)	65
39. <i>Ficus carica</i> L. (Çinili Camii)	66
40. <i>Ficus carica</i> L. (Topkapı Sarayı)	66
41. <i>Ficus carica</i> L. (Eminönü Camii)	67
42. <i>Ficus carica</i> L. (Topkapı Sarayı)	67
43. <i>Antirrhinum majus</i> L. (Üsküdar Camii)	68
44. <i>Antirrhinum majus</i> L. (Topkapı Sarayı)	68
45. <i>Antirrhinum majus</i> L. (Üsküdar Camii)	69
46. <i>Antirrhinum majus</i> L. (Üsküdar Camii)	69
47. <i>Antirrhinum majus</i> L. (Ayasofya Camii)	70
48. <i>Antirrhinum majus</i> L. (Topkapı Suru)	70
49. <i>Tussilago farfara</i> L. (Rumeli Hisarı)	71
50. <i>Conyza canadaensis</i> L. (Ayasofya Camii)	71
51. <i>Conyza canadaensis</i> L. (Eminönü Camii)	72
52. <i>Artemisia annua</i> L. (Eminönü Camii)	72
53. <i>Malva sylvestris</i> L. (Su Kemerı)	73
54. <i>Fraxinus excelsior</i> L. (Ayasofya Camii)	73

55. <i>Lamium purpureum</i> L. (Ayasofya Camii)	74
56. <i>Setaria viridis</i> L. (Ayasofya Camii)	74
57. <i>Hedera colchica</i> L. ve <i>Ficus carica</i> L. (Gülhane Parkı)	75
58. <i>Anthemis cotula</i> L. ve <i>Ficus carica</i> L. (Eminönü Camii)	75
59. <i>Senecio vulgaris</i> L. (Gülhane Parkı)	76
60. <i>Urtica dioica</i> L. ve <i>Smyrniolum olusantrum</i> L. (Topkapı Suru)	76
61. <i>Foeniculum vulgare</i> L. (Gülhane Parkı)	77
62. <i>Hedera colchica</i> L. (Gülhane Parkı)	77
63. <i>Artemisia annua</i> L. ; <i>Diplotaxis viminea</i> (L.) DC. ve <i>Parietaria judaica</i> L. (Ayasofya Camii)	78
64. <i>Conyza canadaensis</i> L. ve <i>Micromeria greaca</i> L. (Ayasofya Camii)	79
65. <i>Fraxinus excelsior</i> L. ve <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	80
66. <i>Conyza canadaensis</i> L. ve <i>Parietaria judaica</i> L. (Topkapı Sarayı)	81

1.GİRİŞ

İstanbul, 5712 km² ' lik yüzölçümü, 10 milyonu aşkın nüfusu, zengin tarihi dokusuyla boğazın her iki yanında yer alan, Asya ile Avrupa kıtasını birbirine bağlayan devasa bir şehirdir.

Bu tez ile İstanbul' da çok yaygın olan ve yüzyıllardır dimdik ayakta duran tarihi eserlere zarar veren bitkilerin bir listesi ile birlikte bu bitkilerin sıklıkları belirlenmiş ayrıca yapılan literatür taranmasıyla da bitkilerin halk arasındaki isimleri kullanılış şekilleri ve içerikleri belirlenmiştir.

İstanbul'daki bitkiler hakkında ilk ayrıntılı bilgiler veren Aznavour'dur (1885). Daha sonra Boissier' in "Flora Orientalis"i (1842-1948) ve son olarak da Davis ve arkadaşlarının "Flora of Turkey and East Eagean Island" (1965-1988) adlı eserleri ülkemizdeki tüm bitkilerin bir listesini çıkarmıştır. Gerek bu eserlerde gerekse diğer yayınlarda tarihi eserlere zarar veren bitkiler hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bu yönden yapılmış olan bu araştırma kendi alanında bir ilktir.

Tarihi eserlere zarar veren sadece çiçekli bitkilerin isimleri verilmiş olup bunun yanında tarihi eserlere zarar veren yosunlar, eğreltiler vb. gibi tohumuz bitkiler çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Tarihi eserlere zarar veren bitkiler restorasyon sırasında temizlenmektedir. Örneğin , Galata Kulesi , Topkapı Sarayı , Ayasofya Camii , Dolma Bahçe Sarayı , Üsküdar Merkez Çeşmesi , Arkeoloji Müzesi , Surların bazı kısımlarında vb. yerlerde restorasyon çalışmaları yapılmaktadır . Bu sebeple de diğer hasarların giderilmesi sırasında üzerindeki tüm bitkilerden de temizlenmektedir . Buna rağmen daha Galata kulesinin restorasyonu devam ederken bile alt kısımlarında yapışkanotu bulunabilmektedir.

Bu tezin yazımında bir çok kaynak incelenmiştir. Altıtaş,N. “İstanbul Park ve Bahçesinde Rastlanan Zehirli Ss Btkileri” adlı tez örnek alınmıştır. Btkilerin tanımlaması , Davis,P.H. ve ark. “Flora of Turkey” kitabından yapılmıştır. Btkilerin halk arasında kullanılan isimleri , Baytop,T. “Trkçe Bitki Adları Szlg” ve zhatay,N. ve ark. “Trakya’nın Eđreli ve iekli Btkilerin Listesi” kitaplarından yazılmıştır. Btkilerin kullanılış alanları ve bileşimleri “Formostik Botanik” kitaplarından ve yabancı kaynaklardan yararlanılarak yazılmıştır.

2.MATERYAL VE METOD

Araştırma alanı İstanbul'daki en tanınmış ve ziyaret edilen tarihi eserler olarak belirlenmiştir (Topkapı Sarayı, Rumeli hisarı, Müzeler, Surlar, bir çok camii ve çeşmeler vb.).

1999 – 2000 yılları arasında bu tarihi eserlere çok sayıda arazi gezileri yapılmıştır. Bu geziler sırasında bitkilerin yerinde fotoğrafları çekilmiştir. Çok sayıda herbaryum materyali toplanmış olup bunlar Flora of Turkey'e göre teşhisleri yapılmıştır .

Ayrıca bu türlere ait literatür taraması yapılarak bunlara ait Türkçe isimler, etken maddeler, halk arasındaki kullanım alanları vb. bilgiler derlenip türlerin bulunduğu sayfaya ilave edilmiştir .

Toplanan örnekler herbiye edilerek Marmara Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi herbaryumuna bırakılmıştır .

Gerek tarihi olan gerekse olmayan tüm binaların diplerinde toz , toprak dolgusu bulunduğundan bunlar yapılara çok dolaylı etkiye sahiptir . Dolayısıyla bunlar çalışma dışı bırakılmıştır .

Tezde kullanılan terimlerin açıklanması ;

Türkçe isimleri : Bitkilere yurdumuzun değişik bölgelerinde verilen farklı isimler..

Kullanış alanları : Bitkilerin etki ve kullanıldığı alanlar .

Yayılıları : Bitkilerin İstanbul ' da tarihi eserlerde bulunma oranı ve özellikle nerelere , nasıl zarar verdiği belirlenmesi .

Bileşim : Bitkinin içerdiği kimyasal maddeler .

Tanımlaması : Bitkinin teşhisindeki karakteristik özellikler .

2.1.Araştırma yapılan tarihi eserlerin isimleri

Bu tez sırasında birçok tarihi eser gezilmiştir . Hemen hemen hepsinde aynı türlere rastlandığı için bunlardan en önemli olan on üç tarihi eser örnek olarak seçilmiştir.

2.1.1.Topkapı Sarayı

Osmanlı İmparatorluğunun en görkemli döneminde yapılmış olan saray fazla sayıda kısımdan oluşmaktadır. Sarayın bir çok yerinde özellikle duvarlarında yetişen bitkiler bu tarihi eserde büyük tahribat yapmaktadır . Özellikle Gülhane Parkındaki tahribat daha fazladır (Altıntaş,N. “İstanbul Park ve Bahçesinde Rastlanan Zehirli Süs Bitkileri” , Ocak,1995).

Topkapı Sarayına zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

Hedera colchica

Conyza canadaensis

Senecio vulgaris

Crepis foetida

Veronica cymbalaria

Veronica persica

Ficus carica

Antirrhinum majus

Fraxinus excelsior

Artemisia annua

Foeniculum vulgare

Smyrniolum olusantrum

2.1.2.Topkapı Surları

Topkapı surları yıkılmaya yüz tuttuğundan çoğu yerleri toprakla dolmuştur. Bu yüzden bir çok bitki surda yetişmektedir .Surların fazla zarar görmeyen yerlerinde çok sayıda *Poaceae* türleri , çeşitli ağaç ve çalı türleri bulunmaktadır.

Topkapı Surlarına zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

Ficus carica

Urtica dioica

Setaria viridis

Gastridium scabrum

Briza maxima

Agrostis capillaris

Cynodon dactylon

Stipa bromoides

Cynosurus cristatus

Lolium multiflorum

Vulpia fasciculata

Mercurialis annua

Malva sylvestris

Tanacetum parthenium

Sonchus oleraceus

Foeniculum vulgare

Snyrnium olusantrum

2.1.3. Dolma Bahçe Sarayı

Karaköy ile Beşiktaş sahilinde bulunan saray Osmanlı imparatorluğunun son dönem eserlerindedir (Altıntaş,N. İstanbul,1995).

Dolma Bahçe Sarayına zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

2.1.4.Beylerbeyi Sarayı

İstanbul Boğazı'nın Anadolu kıyısında , Üsküdar ilçesinde aynı adla anılan semtte bulunan ve köşklere oluşan saray kompleksidir (Altıntaş,N. İstanbul,1995).

Beylerbeyi Sarayına zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

2.1.5.Ayasofya Camii

Bizans döneminde yaptırılan bu tarihi eser Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u aldıktan sonra camiye dönüştürülmüştür. Ayasofya cami şu an restorasyon çalışması yapılmaktadır (Altıntaş,N. İstanbul,1995).

Ayasofya camiine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Ficus carica

Veronica cymbalaria

Setaria viridis

Lamium purpureum

Artemisia annua

Diplotaxis viminea

Conyza canadaensis

Micromeria graeca

2.1.6. Eminönü Yeni Camii ve Çeşmesi

Eminönü yeni camii ve çeşmesine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Artemisia annua

Conyza canadaensis

Anthemis cotula

Ficus carica

2.1.7. Üsküdar Merkez Camii ve Çeşmesi

Üsküdar merkez camii ve çeşmesine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Ficus carica

Veronica cymbalaria

2.1.8.Üsküdar Çinili Camii ve Çeşmesi

Üsküdar Çinili camiye ve çeşmesine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Ficus carica

Antirrhinum majus

2.1.9.Süleymaniye Camii ve Çeşmesi

Süleymaniye camisine ve çeşmesine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Ficus carica

Hedera helix

Conyza canadaensis

Stipa bromoides

Lolium multiflorum

2.1.10. Arkeoloji Müzesi

Arkeoloji müzesine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

2.1.11. Anadolu ve Rumeli Hisarı

Anadolu ve Rumeli Hisarına zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

Ficus carica

Conyza canadaensis

Tussilago farfara

Setaria viridis

2.1.12. Sarayhane Su Kemerı

Sarayhane su kemerine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

Setaria viridis

Conyza canadaensis

Malva sylvestris

Urtica dioica

2.1.13. Galata Kulesi

Galata kulesine zarar veren bitkiler ;

Parietaria judaica

Hedera helix

3.BULGULAR

3.1. Araştırma yapılan bitkilerin familya sırasına göre listesi

3.1.1.Brassicaceae (Cruciferae)

3.1.1.1.*Diplotaxis viminea* (L.) DC.

Tek yıllık lahanagillere ait bitkilerdir. (Dalcı,M.“Tohumlu Bitkiler Taksonomisi” , Samsun ,1989).

Türkçe ismi : Bilinen bir ismi yoktur .

Kullanılış alanları : Çiçekli dallar idrar arttırıcı olarak kullanılır (Baytop,A. “Farnosötik Botanik” , İ.Ü. Eczacılık Fak. İstanbul,1972).

Yayılışları : Genel olarak surlarda yaygındır .

Bileşim : Müsilaj ve özsu ihtiva eder (Baytop,T.“Türkçe Bitki Adları Sözlüğü” , Ankara, 1997).

Tanımlaması : Çok yıllık ; gövde tüysüz taban yaprakları çok sayıda derince parçalı ; gövde uzun ; çiçekler sarı, 4 kısımlı ; meyve uzun ve tohumlar küçük ince her gözde 2- sıralı tohumlu (Davis,P.H. ve ark.“Flora of Turkey 1-11”, Edinburg,1965-1988).

3.1.1.2. *Capsella bursa – pastoris* (L.) Medik

Lahanagillere ait Türkiye’de çok yaygın bir bitkidir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Kuşkuş otu , Ayşecik ,Çoban çantası , Çingıldaklı ot
(Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Çiğ veya ıspanak gibi pişirilerek yenir. Çiçekli dallar idrar artırıcı ve kabızlık giderici olarak kullanılır.
(Baytop,A. İstanbul,1972).

Bileşim : Yapısında müsilaj ve su şeklinde öz sıvı taşır (Tanker,M. ve Tanker,N. “Farmokognozi” Ankara,1990).

Yayılışları : Özellikle duvar diplerinde çok sıklıkla bulunmaktadır . Tarihi eserlerde bolca bulunabilmektedir .

Tanımlaması : Yıllık ; 50 cm. kadar yükselebilen bir veya iki yıllık , rozet yapraklı ; beyaz veya pembe çiçekli otsu bir bitkidir ; taban yaprakları çok sayıda ; gövde kısa veya uzun ; çiçekler beyaz ; çok sayıda, meyve kalpsi şekilde , tohum çok sayıda ; tohumlarındaki müsilajla duvarlara veya başka bitkiye yapışarak orada çoğalabilir (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.2.Caryophyllaceae

3.1.2.1. *Stellaria media* (L.) Vill var. *media*

Bir yıllık otsu , beyaz çiçekli karanfilgillere ait bir bitkidir . Kuşlar bu otu severek yerler (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Kuşotu , kuşmak , kuşullak , camotu , serçe dili , serçeoğu
(Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : İdrar artırıcı ve balgam söktürücü etkilere sahiptir .
Haricen yara iyi edici olarak tanınmıştır . Dahilen infüzyon (%5) halinde kullanılır .
İlkbaharda İstanbul pazarlarında satılmaktadır . Çiğ halde salata olarak yenir .
Börek harcına girer veya sebze olarak pişirilir (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılları : Tarihi eserler üzerinde fazla bulunmaz .

Bileşim : Potasyum tuzları , organik asitler ve saponinler taşır .
(Baytop,A. İstanbul, 1972).

Tanımlaması : Yıllık ; yapraklar karşılıklı ve küçük ; gövde sürüncü ;
genellikle tüysüz ; çiçekler beyaz , uçta parçalı , meyve bir kapsül dişlerle açılır ;
tohum küçük , çok sayıdadır (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.3.Malvaceae

3.1.3.1.Malva slyvestris L.

Çok yıllık mor - pembe çiçekli , ebegümeçigillere ait otsu bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun,1989).

Türkçe isimleri : Ebegümeçi, develangır, kabagomeç, hamaylık, ilmik ,kazan karası,tebük, saracak,pençer, tolik (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Yapraklı dalları ıspanak gibi pişirilerek yenir . Pazarlarda satılır . Yaprakları bağırsak ve idrar yolları iltihaplarına karşı kullanılır . Çiçekleri , antosiyen maddesi taşır , gıda maddesi boyanmasında kullanılır . Çiçek ve yapraklarından hazırlanan çay soğuk algınlığında yararlıdır . Halk arasında mide rahatsızlığı ve berttiklerde taşıdığı müsilaj nedeniyle kullanımı yaygındır . Yapısındaki müsilaj etkisiyle koruyucu ve yumuşatıcı bir etkiye sahiptir . Memleketimizde taze ebegümeçi dalı rahim içine konularak çocuk düşürücü olarak kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılları : Sadece surlarda bulunmuştur .

Bileşim : Yapısında müsilaj (% 15 – 20) , antosiyen , glikoz ve pektin bulunmaktadır (Baytop,A. İstanbul, 1972).

Tanımlaması : Çok yıllık ; gövde sürüntücü , genellikle çok dallanmış ; yapraklar yuvarlak - böbreksi , çiçekler pembe-mor uçta parçalı ; meyve şikozarp (Davis,P.H. ve ark. Edinburg ,1965-1988).

3.1.4.Moraceae

3.1.4.1.*Ficus carica* L. var. *carica*

Süt taşıyan ve kışın yaprağını döken ağaç veya ağaççıklardır . Türkiye ' de yabani olarak yetiştiği gibi , meyvesi için özel olarak da yetiştirilmektedir . Tohumları çok sayıda ve yapışkan olduğu için her yerde kolaylıkla yetişebilir . Özellikle tarihi eserlerin duvarlarında çok sayıda bulunur ve tarihi eserlere çok zarar verir (Kayacık,H. "Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği" İstanbul,1967).

Türkçe isimleri : İncir , ballıdarı , bardacık , (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : İncir sütü Doğu Anadolu bölgesinde (Gaziantep , Ş . Urfa) sütü pıhtılaştırarak çökelek yapmak için kullanılır . Sütünün protein kısmında %20 ' den fazla proteinaz enzimi bulunmuştur . Taze meyve veya kurutulularak da yenebilir. Meyvelerden hazırlanan infüzyon veya şurup bilhassa çocuklarda tehlikesizce kullanılabilen birmüşildir . İncir sütü haricen siğillere karşı etkilidir . Taze yaprak lapa halinde haricen çıbanların olgunlaştırılması ve delinmesi için kullanılır . Ayrıca yapraklardan hazırlanan dekoksilyon (%5) haricen basur memelerini ve çıbanları açmak için kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılları : Tüm tarihi eserlerde yaygındır . Tarihi eserlere büyük tahribatlar vermektedir . Ayrıca kapladığı alan bakımından da diğer türler içinde birinci sıradadır.

Bileşim : Şeker (%30 – 40) ve vitaminler (A , B , C) taşımaktadır (Baytop,A. İstanbul, 1972).

Tanımlaması : Ağaç yada çalı , sütlü , yapraklar büyük ve derince parçalı ; çiçekler tek eşeyli ; olgun meyve yenebilir (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.5. Apiaceae (Umbelliferae)

3.1.5.1. *Smyrnum olusantrum* L.

Kaba yapılı çok yaygın şemsiyegillere ait uzun boylu otlardır (Dalcı, M. Samsun, 1989)

Türkçe ismi : Yabani kereviz , baldıran (Baytop, T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Yaprakları İstanbul çiçekçileri tarafından çiçek demetlerini süslemek için kullanılır (Baytop, A. İstanbul, 1972).

Yayılları : Surlarda yaygındır .

Bileşim : Yapısında zehirli alkaloidler bulunur (Baytop, A. İstanbul, 1972).

Tanımlaması : Toprakaltı yumrusuna sahip çok yıllık otlar ; taban yaprakları büyük 2- pinnat, uç yaprakçık üç loplu ; birkte ve birkteoller genellikle yok; şemsiye 10 ışınlı ; meyve siyah , boyuna damarlar belirgin , stilopodium irice; merikaplar dikdörtgensel (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.5.2. *Foeniculum vulgare* MİLLER ssp. *vulgare*

İnce yapılı sarı çiçekli çok yıllık şemsiyegillere ait otlardır (Dalcı,M. Samsun,1989).

Türkçe isimleri : Rezene , Raziya , Rezdare , Sincibil , Sincilp (Özhatay,N. ve ark. "Trakya'nın Eğrelti ve Çiçekli Bitkilerin Listesi" İstanbul, 1996).

Kullanış alanları : Bu bitkiden bazı yerlerde salata malzemesi olarak yararlanılır . Ayrıca yemekleri de yapılmaktadır . Bebekler için rezene çayı yapılmaktadır. Meyveleri gaz söktürücü ve koku verici olarak kullanılır . Yaprakları Batı Anadolu' da pazarlarda satılmakta ve yemeklere tat ve koku verici olarak kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılları : Surlarda çok az sayıda bulunmaktadır.

Bileşim : Yapısında zehirli alkaloidler bulunur (Baytop,A. İstanbul, 1972).

Tanımlaması : İnce yapılı çok yıllık otlar ; gövde genellikle çok dallanmış ve uzun ; yapraklar 2 - 3 pinnat ; korolla sarı , genellikle güzel kokulu ; meyve küçük (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.6.Araliaceae

3.1.6.1.Hedera helix L.

Araliaceae bitki ailesine ait sarılıcı - tırmanıcı bitkilerdir . Tüm Avrupa ' da yaygın yetişen 20-30 m ' ye kadar tırmanabilen veya yerde toprak üstünde halı gibi yayılmış olan herdem yeşil odunsu , tırmanıcı bir bitkidir . Asya ve Kanarya adalarında başka türleri de bulunur . Yaprakları koyu yeşil renkli ve değişik biçimlidir . Sap ve dallarından çıkan küçük ek kökçüklerle dik ve düz yerlere , kökçük uçlarından salgılanan zamsı bir madde yardımıyla yapışarak tırmanır . Bun dan ötürüde duvarları örtmek üzere duvar diplerine dikilir (Yaltırık,F. , Efe,A. ve Uzun,A. "Tarih Boyunca İstanbul'un Park,Bahçe ve Koruları,Egzotik Ağaç ve Çalılar" İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul, 1977).

Türkçe ismi : Orman sarmaşığı, (Baytop,T.Ankara, 1997).

Kullanılış alanları : Dahilen infüzyon (%1) halinde müshil , adet giderici , kurt düşürücü ve terletici olarak kullanılır . Haricen , taze yaprak çıban olgunlaştırmak için çıban üzerine konulur . Her gün yeni bir yaprak ile pansuman değiştirilir . Bilhassa taze bitki zehirlenmeler yaptığı için , bugün dahilen kullanılışı hemen hemen terkedilmiştir (Zeynel,Ü. "Türkiyenin Faydalı Bitkileri" , Ege Ün. Eczacılık Fak. İzmir, 1975).

Yayılları : Genellikle tüm tarihi eserlerde bulunur .

Bileşim : Bitki glikozitler (hederin ve diğerleri) taşımaktadır
(Baytop,A. İstanbul,1972).

Tanımlaması : Çok yıllık , odunsu , tırmanıcı ve herdem yeşil bir bitkidir . Yaprak formu çok değişiktir . Vejetatif sürgünlerdeki 3-5 loplu , ötekiler yumurta biçiminde , kenarları tamdır . Yaprakları deri gibi kalın , üst yüzü parlak koyu yeşil , alt yüzü soluk yeşil veya yeşil , Ağustos - Ekim ayları içinde açan çiçekleri , yeşil sarı renkli olup dikkat çekmez . Çiçekler teker teker bulunmaz , basit şemsiye şeklinde kurullar oluşturur . 5 - 6 cm. çapındaki meyve küre biçimindedir . Olgunlaşınca siyah rengi alır. Boyları 4-10 cm. arasında değişir (Davis,P.H. ve ark. Edinburg, 1965-1988).

3.1.6.2. *Hedera colchica* (C. Koch) C. Koch

Yaprakları büyük (10-25 cm. uzunlukta) ve meyvesinin siyah olması *Hedera helix* 'ten ayırt edici özelliğidir (Kayacık,H. İstanbul,1967).

Türkçe ismi : Kafkas duvar sarmaşığı (Baytop,T.Ankara, 1997).

Kullanılış alanları : Yapraklar ve meyveler zehirlidir . Sindirim sistemi bozuklukları ve kanlı ishal yapar . Yanlışlıkla meyvelerini yiyen çocuklarda ölüm ile sonuçlan zehirlenmeler görülmüştür (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılları : Gülhane parkının iç ve dış duvarlarında bulunmaktadır .

Bileşim : Bitki glikozitler (hederin ve diğerleri) taşımaktadır
(Baytop,A. İstanbul,1972).

Tanımlaması : Çok yıllık ; odunsu tırmanıcı sürünücü bitkiler ; yapraklar büyük uçta derince üç - dört parçalı , mızraksı – üçgensiz parçalı ; çiçek durumu şemsiye ; çiçekler küçük , meyve siyah – üzümsü (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.Asteraceae (Compositae)

3.1.7.1.Senecio vulgaris L.

Tek yıllık , sarı veya portakal renkli , papatyagillere ait otsu bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989)

Türkçe isimleri : Kanarya otu , küllüce otu, (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Özellikle hayvanlarda zehirlenmelere neden olur . Toprak üstü kısımları adet söktürücü olarak kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılıları : Özellikle surlarda ve toprak birikintili duvar çatlaklarında yaygındır

Bileşim : Bitkinin etken maddesi alkaloidlerdir (Zeynel,Ü. İzmir, 1975)

Tanımlaması : Pinnatisekt 10 cm. boyunda ; çiçekler sarı , baş halinde , fillariler çok sıralı , meyve aken paraşüt beyaz tüylü (papus) ; yıllık , 10 - 30 cm. boyunda , yapraklar uzun lyrat - pinnatisekt 10 cm. boyunda ; çiçekler sarı , baş halinde , fillariler çok sıralı , meyve aken , paraşüt beyaz tüylü (papus) (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.2. *Cirsium cretium* L.

Oldukça sert dikenli çiçekleri genellikle pembe çiçekli , papatyagillere ait bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Deve dikenini, (Baytop,T. Ankara, 1997).

Yayılları : Gülhane parkının dış duvar diplerinde bulunmuştur .

Bileşim : Süt şeklinde sıvı ve reçinensi maddeler içerir(Baytop,A. İstanbul,1972)

Tanımlaması : Yıllık ; gövde kanatlı dikenli yaprakların altı beyaz , üstü yeşil , kenarlar düzensiz dişli , sert dikenli ; başlar normal boyda , fillariler dikensi , koralla pembe (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.3. *Tussilago farfara* L.

Çok yıllık papatyagillere ait sarı çiçekli özellikle yol kenarlarında yaygın otsu bitkilerdir. Bu tür cinsinin tek örneğidir (monotipik) (Dalcı, M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Kabalak , deve şaplağı , deve tabanı , kusut , öksürükotu
sulandıkotu , sabla , farfaraotu, (Baytop, T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Yaprakları ve çiçekleri göğüs yumuşatıcı ve öksürük kesici olarak kullanılır. Ayrıca dolma sarılır (Baytop, A. İstanbul, 1972).

Yayılışları : Bu türe sadece Rumeli hisarının girişinde tek birey olarak rastlanmıştır .

Bileşim : Müsilaj ve acı maddeler (glikozit yapısında) taşımaktadır.

Tanımlaması : Çok yıllık , rizomlu ; sarı çiçekli otsu bir bitkidir . Yaprakların alt yüzü yünsü beyaz tüylerle örtülüdür ; yaprak en yaprakları yaklaşık olarak yuvarlaktır çiçekler erken ilkbaharda ve yapraklardan önce meydana gelir ; sıkap 5 - 15 cm. ; başlar 15 x 25 mm. çapında , fillariler çok sayıda , sıkap yapraksı pullu , çok 7 - 12 cm. ; tohum papuslu çok sayıda (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.4. *Anthemis cotula* L.

Papatyagillerden 20 – 30 cm. yükseklikte , fena kokulu , otsu ve bir yıllık yaygın bir papatya türüdür (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Köpek papatyası (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Çiçekleri dahilen infüzyon halinde (%2) uyarıcı , adet getirici ve gaz giderici olarak kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Bileşim : Az miktarda uçucu yağ , organik asitler , glikozitler ve bir uçucu alkaloid taşımaktadır (Baytop,A. İstanbul, 1972).

Yayılları : Özellikle surlarda diğer tarihi eserlerin duvar diplerinde yaygındır

Tanımlaması : Yıllık ; gövde seyrek tüylü , genellikle çok sık dallanmış ; yapraklar 2 – 3 pinnatisekt , loplar sivri ; kapitula hem disk hem de dilsî çiçeklerden (radiant) oluşmuş ; pedankül ince , hafifçe uçta kalınlaşmış ; fillariler beyazımsı tüylü , yumurtamsı – dikdörtgenimsi , uçta küt veya sivrice , kenarlar zarımsı ; palea linear – iğsi , dilsî çiçekler 12 kadar , verimsiz ; disk çiçekler sarı ; akenler belirsizce kalın damarlı (rib) , genellikle tüberküllü , kahverengi , korono yok (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.5. *Tanacetum parthenium* (L.) Schulz Bip.

20 – 60 cm. yükseklikte , çok yıllık , beyaz çiçekli , kuvvetli kokulu otsu bir bitkidir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Gümüş düğme, solucanotu, oltuotu (Baytop,T. Ankara,1997)

Kullanış alanları : Kuvvet verici , uyarıcı ,ateş düşürücü , adet getirici ve böcek öldürücü (pirelere karşı) etkileri vardır . Adet söktürmek için adet başlamada 3 – 4 gün önceden her gün 3 - 4 bardak içilmelidir . Lezzeti çok acı olduğundan bal ile tatlandırılır . Son yıllarda bu türün taze yaprakları Avrupa ülkelerinde , yarım baş ağrısı (migren) ' na karşı kullanılmaktadır . Günde 2 – 3 taze yaprak ekme içine konularak veya bal ile ezilerek yenilir . Tedaviye bir ay kadar devam edilir . Daima taze yaprak bulmak için 5 – 10 bitki saksı içinde yetiştirilir (Baytop,A. İstanbul,1972).

Bileşim : Çiçek durumlarında az miktarda uçucu yağ (% 0,05) ve acı madde bulunmaktadır (Zeynel,Ü. İzmir, 1975).

Yayılışları : Genelde duvar diplerinde az sayıda bulunur.

Tanımlaması : Çok yıllık ; yapraklar genellikle 2 – pinnatisekt , tüylü ve salgı çukurlu , uçta 3 – 5 çift loplu ; korimbus 2 –5 nadiren daha fazla çiçekli ; fillariler mızraksı , sırtlı (carina) , uçta zarımsı ; dıştakiler dilsiz , çiçekler 12 – 20 adet , beyaz ; disk çiçekler sarı ; akenler açık renkli , 5 – 6 beyazımsı damarlı , korona düzensizce kenarlı (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.6. *Conyza canadaensis* L.

Tek yıllık , küçük çiçekli papatyagillere ait bir bitkidir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Kanada otu (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Bu türe çok benzeyen *C. bonariensis* (L.), diş hastahklarına karşı ağızda çiğnenir ve tükürülür (Zeynel,Ü. İzmir, 1975).

Yayılları : Genellikle tüm tarihi eserlerde duvar diplerinde ve duvar çatlaklarında bulunur .

Bileşim : Reçinemsı bir sıvı iktifa eder (Zeybek,M. ve Zeybek,V. İzmir,1972).

Tanımlaması : Yıllık , gövde genellikle uzun , yapraklar çok sayıda dar uzunca , tabanda yapraklar daha çok ; çiçekler sarımsı çok küçük ; başlar çok sayıda meyveye çok çabuk döner ; aken papuşlu olup rüzgarda çok çabuk uçup dağılır (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.7. *Artemisia annua* L.

Tek yıllık , 60 cm. kadar papatyagillere ait bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Kabe süpürgesi , Kabe kekiği , peygamber süpürgesi
bu cinsin genel ismi yavşanotu yada pelinotu olarak bilinir
(Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Bazı türleri iştah açıcı , kurt düşürücü , kuvvet verici ve ateş düşürücü olarak kullanılır . Özellikle sıtmaya karşıda kullanılır. Dahilen dizanteri ve vereme karşı, İnfusyon (%2-3) halinde , haricen ise çıbanları iyileştirici olarak kullanılır (Webb,D.A. "The Flora of European Turkey" R.I.A. vol. 62 sec. B Dublin, 1966).

Yayılları : Çok sayıda bulunur.

Bileşim : Uçucu yağ ve rezin taşır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Tanımlaması : Yıllık ; gövde uzun , yaprak çok sayıda ; başlar fazla ve ufak ; çiçekler çok küçük zor görülebilir ama güzel kokuludur (Davis,P.H. ve ark. Edinburg, 1965-1988).

3.1.7.8. *Sonchus oleraceus* L.

10 –50 cm. yükseklikte , bir veya iki yıllık soluk sarı çiçekli , sütlü ve otsu bir bitkidir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Eşek marulu, kuzu gevreği, kuzu kürkü, sütotu,
(Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanılış alanları : Yaprakları süt artırıcı , kuvvet verici , idrar artırıcı ve ateş düşürücü olarak da kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Bileşim : Reçinemsis ve süt şeklinde sıvı bulunur (Zeynel,Ü. İzmir, 1975)

Yayılları : Genellikle surlarda ve tarihi eserlerin duvar diplerinde bulunur.

Tanımlaması : Yıllık ; alt yapraklar sık , yumurtamsıdan ters yumurtamsıya değişken , genellikle loplu , yaprak sapı kanatlı ; gövde yaprakları sapsız gövdeye yapışık ve 2 kulakçıklı ; yapraklar üstte doğru daralır ; involukur çan gibi , dilsis çiçekler açık sarı yada beyazımsı ; akenler yassılaşımsı , her yüzde 3 – kalın damarlı ve araları minik yumrulu (tüberküllü) ; papus 6 – 10 mm , beyaz (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.7.9. *Crepis foetida* L. ssp. *rhoeadifolia* (Bieb.) Celak.

Genellikle bir yıllık 10–60 cm. yükseklikte sarı çiçekli, beyaz tüylü ve otsu bir bitkidir (Dalcı, M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Kırobası , Kokarotu , Sakar Kanak (Baytop, T. Ankara, 1997).

Yayılları : Genellikle duvar çatlaklarında rastlanır .

Tanımlaması : Yıllık bazen çok yıllık gövdeli bitkiler ; gövde özellikle dipte yoğun setalı , üstte seyrek setalı ; taban yaprakları geniş ve uzun , yaklaşık olarak loplu ve dişli ; gövde yaprakları kulakçıklı , dişli ; reseptakulum yoğun siliyat ; ligula sarı ; akenler uzun gagalı ve tüylü (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.8.1.Scrophulariaceae

3.1.8.1.*Antirrhinum majus* L. var. *majus*

Oldukça gösterişli çiçekli olup bu yüzden süs bitkisi olarak kullanılan sıracaotugillere ait çok yıllık bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Aslanagzı (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanılış alanları : Süs bitkisi olarak sıklıkla kullanılmaktadır

Yayılışları : Genel olarak tüm tarihi eserlerin duvar çatlaklarında yaygındır .

Tanımlaması : Çok yıllık ; gövde küçük salgı tüylü ; yapraklar üste ince eliptik mızraksı , 2 - 3 cm. ; çiçekler pembe - mor , 2 – ağızlı , 25 - 35 mm. ; meyve kapsül (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.8.2. *Veronica cymbalaria* L.

Sürünücü, beyaz çiçekli tek yıllık sıracıotugillere ait bitkilerdir (Dalcı, M. Samsun, 1989)

Türkçe ismi : Beyaz çiçekli fare otu (Baytop, T. Ankara, 1997).

Yayılları : Tarihi eserlerde çok seyrek.

Tanımlaması : Tek yıllık ; gövde sürünücü , genellikle tüylü ; yapraklar parçalı , tüylü ; kaliks 2 – parçalı ; çiçekler beyaz 3 – 6 mm , 4 parçalı , bir parça çok ufak ; meyve kalpsi , tohum çok sayıda ve ufak (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.8.3. *Veronica persica* L.

Tek yıllık , morumsu mavi çiçekli sıracaotugillere ait bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989)

Türkçe İsmi : Fare kulağı (Baytop,T. Ankara, 1997)

Yayılları : Özellikle surlarda ve toprak dolmuş duvar çatlaklarda rastlanmaktadır .

Tanımlaması : Tek yıllık , gövde genellikle uzun , çok dallanmış , tüylü ; yapraklar parçalı ve tüylü ; kaliks 2 parçalı ; çiçekler morumsu mavi , 4 parçalı , bir lop çok ufak ; meyve kalpsi , 2 – gözlü ve çok tohumlu (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

3.1.9.Oleaceae

3.1.9.1.*Fraxinus excelsior* L.

40 m.' ye kadar büyüeyebilen zeytingillere ait ağaçlardır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Dişbudak , demirağacı , demircik , (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanılış alanları : Yapraklar %2 ' lik çözelti halinde idrar , süt artırıcı ve müsil yapıcı ; kabuklar ise kabız , ateş düşürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır (Valnet,J. "Fitoterapic cura delle Malaftie conle Piante" İtalya,1976).

Yayıılışları : Surların Gülhane parkının içinde kalan bölümünden toplanmıştır.

Bileşim : Manitol (%30–80), şekerler (Glikoz,Levüloz) ve rezin taşımaktadır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Tanımlaması : 40 m' ye kadar yükselebilen ağaçlar ; yapraklar 7–13 adet yaprakçıklı ; tüm yaprakçıklar sapsız ; çiçekler esmer renkli yapraklardan önce oluşur ; korolla bulunmaz (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.10.Urticaceae

3.1.10.1.Parietaria judaica L.

Bir veya çok yıllık , yumuşak tüylü otsu bitkilerdir . Salgıladıkları müsilaj sayesinde duvarlara tutunur . Köklerdeki hidrostatik basınç ile tutunduğu yeri yavaş yavaş parçalar . Tohumları yapışkan olduğu için bütün tarihi eserlerde çok yaygın şekilde bulunur. Bu yüzden tarihi eserlere en fazla zarar veren bitkidir (Dalcı,M.Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Yapışkan otu, bere otu, duvar fesleğeni (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : İdrar arttırıcı ve haricen yumuşatıcı etkilere sahiptir . Halk arasında dahilen şeker hastalığına karşı kullanılmakta ise de doğrudan doğruya kan şekeri azaltıcı bir etkisi bulunmadığı gösterilmiştir. Kullanış şekli infusyon (%5) günde 2-3 bardak içilir (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılışları : İstisnasız tüm tarihi eserlerde bulunan ve en fazla hasar veren bitkidir .

Bileşim : Potasyum tuzları , tanen , flavon türevleri , müsilaj ve bir alkaloid taşımaktadır (Zeynel,Ü. İzmir, 1975).

Tanımlaması : Çok yıllık , gövde sürünücü , bazen çok uzamış ; gövdede yakıcı tüy yok ; yapraklar eliptik - yumurtamsı , ince tüylü , nodlarda köklü ; çiçekler çok küçük gözle görülmesi zordur (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.10.2. *Urtica dioica* L.

Yakıcı tüylerle örtülü , ısırangillere ait bir bitkidir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Isırgan , ağdalak, cimcar, cizlağan, dakırdalak, daladiken ,
erinç, acı ısırgan, gezgez ve gıçıkta notu, (Baytop,T.Ankara, 1997)

Kullanılış alanları : Genç dalları pazarlarda satılır ve ıspanak gibi pişirilerek sebze gibi yenir . Tek başına veya yumurta ile birlikte yağda kavrulduktan sonra üzerine yoğurt dökülerek hazırlanan yemeğe “Borana” denir . Tohumları genelde balla karıştırılarak kansere karşı kullanılır . Aynı şekilde kaynatılarak suyu kansere karşı içilir . Ayrıca yaprak veya kök kan temizleyici , idrar arttırıcı ve iştah açıcı olarak kullanılır (Baytop,A. İstanbul,1972). Taze bitki , romatizma ağrılarını gidermek için , ağrıyan yerlere sürülerek tahriş yapılır ve kan toplanması sağlanır . Son yıllarda kök ekstraktından prostat ilaçları yapılmıştır . Endonezya’ da yetişen bazı türleri öldürücü olabilir (Polunin,O. “Flowers of Europe, Oxford Ün.Perss.” London, 1988).

Yayılışları : Çok az sayıda bulunur

Bileşim : Potasyum tuzları , organik asitler (formik asit), histamin, asetil kolin ve Vitamin C taşımaktadır (Zeynel,Ü. İzmir, 1975).

Tanımlaması : Çok yıllık , 1,5 m. kadar büyüyebilen , yakıcı tüylü , otsu bitkiler ; yakıcı tüylerinin içinde silisilik asit bulunur ; yakıcı tüylü ; yapraklar derince dişli , seyrek uzun setalı ; çiçek durumu dikdörtgenimsi gövde kalın (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.11.Lamiaceae (Labiatae)

3.1.11.1.*Micromeria graeca* L. var. *graeca*

Çok yıllık , çiçekleri biraz ufak ballıbabagillere ait genellikle hoş kokulu otsu bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Bilinen bir Türkçe ismi yoktur .

Kullanılış alanları : Bu cinsin üyelerinden genellikle çay yapılır. (Baytop,A. İstanbul, 1972).

Yayılları : Tarihi eserlerde fazla bulunmaz .

Bileşimi : Kurutulmuş yapraklarda % 3 oranında uçucu yağ vardır . Bu uçucu yağda % 60 pulegon ve % 30 mentol bulunmaktadır (Tanker,M. ve Tanker,N. Ankara, 1990).

Tanımlaması : Çok yıllık ; güzel kokulu ; gövde ince uzunca ; çiçekler pembe mor yapraklar sert kenarları hafifçe katlı , kaliks ince yapılı meyve 4 parçalı nuks (findıkçık) (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.11.2. *Lamium purpureum* L.

Çok yıllık , rizomlu , çiçekleri gösterişli pembe renkli , ballıbabagillere ait otsu bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Kırmızı Ballı baba , ballıkotu, (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanış alanları : Toprak üstü kısımları idrar artırıcı olarak kullanılır . Kabız ve kuvvet verici olarak , infusyonu (%2) günde 2 - 3 bardak içilir . Bitkinin kuvvetli ve özel kokusu vardır (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayınları : Tarihi eserlerde nadiren bulunur .

Bileşim : Tanen , müsilaj ve uçucu yağ taşır (Zeynel,Ü. İzmir, 1975).

Tanımlaması : Çok yıllık ; 10-30 cm. boyunda gövde 4 köşeli ; yapraklar gümüşü tüylü kenarları dişli , 25 x 15 mm. çiçekler pembe - mor 10 - 15 mm. , meyve 4 parçalı fındıkçık (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.12.Euphorbiaceae

3.1.12.1.*Mercurialis annua* L.

Sütlegengiller ailesine ait , tek yıllık , açık yeşil renkli otsu bitkilerdir (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Yer fesleğeni , parten , parşen, (Baytop,T. Ankara, 1997).

Kullanılış alanları : Bu bitkini kök ve otsu kısımları kabızlığa karşı kullanılır .
Huba öz suyu sigil düşürücüdür (Baytop,A. İstanbul,1972)

Yayılları : Tarihi eserler üzerinde bulunma oranı fazla değildir .

Bileşim : Süt şeklinde öz sıvıya sahiptir (Zeynel,Ü. İzmir, 1975).

Tanımlaması : Yıllık ; 50 cm. kadar büyüye bilen , genellikle tüysüz , ince yapılı yeşilimsi bitkiler ; çiçekler tek eşeyli erkek ve dişi çiçekler çok küçük ve ayrı ayrı ; meyve 2 – gözlü (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.Poaceae (Gramineae)

3.1.13.1.*Briza maxima* L.

Buğdaygillere ait tek yıllık , farklı görünüşteki otlardır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Büyük kuş yüreği, iri çiçekli kuş ekmeği, (Baytop,T.Ankara, 1997)

Yayılları : Surlarda bulunmaktadır .

Tanımlaması : Yıllık ; 10 – 30 cm boyunda , püskül görünüşlü ; yapraklar tabanda toplanmış , gövde de az , ligul zarımsı ; gövde ince; çiçekli durumu panikül ; başaklar 10 – 18 adet ; glumlar kalpsi , üst üste binmiş , üçgenimsi , olgunlukta alt glum kırmızı ; lemma genişçe kalpsi , tüylü yada tüysüz ; palea sırtında iki hiza boyunca tüylü ; pedisel ince (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.2. *Gastridium scabrum* C. Presl.

Buğdaygillere ait tek yıllık, uzunca yapışık paniküllü otlardır (Dalcı, M. Samsun, 1989)

Türkçe ismi : Bilinen bir Türkçe ismi yoktur .

Yayılışları : Surlarda çok sayıda bulunur .

Tanımlaması : 10 – 60 cm. boyunda otsu yıllık ; yapraklar değişik şekilde dağılmış , düz uzanmış ; ligul 1,5 – 4 mm. , düz ; daima kalıcı ; çiçek durumu başak gibi panikül ; başakcık 3 – 6,5 mm , lateral yassılaştırmış ; glumlar altta şişkin üste de daralmış , sivri , sırtta sert kısa tüylü ; 1 – çiçekli ; lemma glumdan ufak ve tüysüz ; palea lemma ile yaklaşık aynı boy (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.3. *Stipa bromoides* (L.) Dörfler.

Buğdaygillere ait çok yıllık , dağınık paniküllü otlardır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Bromsu sorguçotu, (Baytop,T. Ankara, 1997).

Yayılları : Surlarda bol miktarda bulunur .

Tanımlaması : Çok yıllık ; gövde uzun ve ince ; ligul zarımsı ; çiçek durumu panikül ana eksene yapışık olarak eşit , 30 cm.' e kadar boylanabilir ; birkaç çiçekli , 8 – 10 mm ; lemma sırt kısmında tüylü , tüyler özellikle dipte yoğunlaşmış , kılçıklı , kahverengi ; palea zarımsı , 2 – damarlı (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.4. *Agrostis capillaris* L. var. *capillaris*

Buğdaygillere ait çok yıllık dağınık paniküllü (yalancı vertisillat) otlardır (Dalcı, M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Bilinen bir Türkçe ismi yoktur .

Yayılları : Surlarda bol miktarda bulunur .

Tanımlaması : Çok yıllık, 55 cm. kaestipoz yada rizomlu gövde uzun ; yapraklar uzun ve tüysüz ; ligul zarımsı 1 - 2 mm zarımsı ; çiçek durumu yalancı vertisillat yana yayılmış ; başakçıklar küçük 2 - 3 mm. ; glum mızraksı , sivri , tüysüz yaklaşık olarak eşit yada eşit ; lemma kılçıksız , tüysüz ; palea lemmadan ufak (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.5. *Cynodon dactylon* (L.) Pers. var. *dactylon*

Buğdaygillere ait , sürüntücü , panikül genellikle 5 parçalı dağılmış , çok yıllık otlardır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Köpek dişi ayrığı , domuz ayrığı (Baytop,T. Ankara, 1997).

Yayılları : Surlarda toprak dolgulu duvar çatlakları ve diplerinde bulunmuştur .

Tanımlaması : Çok yıllık otlar ; çiçek durumları dalların ekseninden dışarı uzanmaz , yukarıdaki glum sivri , kılçık yok ,yaprak ayası linear başçıklar tek çiçekli glumlar alttakine benzer (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.6. *Cynosurus cristatus* L.

Buğdaygillere ait tek yıllık basit yapıdaki otlardır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Taçlı köpek kuyruğu , tarakotu, (Baytop,T. Ankara, 1997).

Yayılları : Surlarda yere yakın duvar çatlaklarından toplanmıştır .

Tanımlaması : Çokyıllık otlar ; panikül başak gibi ve genellikle tek yüzlü ; verimli başakçıklar 2 – 5 çiçekli ve çok sayıda verimsiz çiçekli ; glumlar minik kılçıklı ; lemma glumdan uzun , genellikle tüylü , takriben 1 mm kılçıklı ; palea lemmadan küçük (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.7. *Setaria viridis* L.

Buğdaygillere ait tek yıllık otsu bitkilerdir . Türkiye’de birkaç türü bulunmaktadır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Acı darı , salkım darı , tilki kuyruğu (Baytop,T. Ankara, 1997)

Kullanış alanları : Buna benzeyen *Seteria italica* ile birlikte kuş yemi olarak kullanılır . Genellikle ya doğadan ya da yetiştirilir (Baytop,A. İstanbul,1972).

Yayılları : Genellikle duvar diplerinde yada çatlaklarında bulunur . Tarihi eserlerde fazla yaygın değildir .

Tanımlaması : Yıllık ; gövde uzunca ya da orta boyda ; yapraklar uzun ; ligul zarımsı ve üst kısımda tüylü ; nodlar belirgin kırılıcı ; çiçek durumu başak gibi panikül ; başakçık tek çiçekli , kılçıklı involukur tarafından desteklenmekte ; glumlar yaklaşık olarak eşit ; alt çiçeklerin lemması genellikle tek palae yok ; palea lemma ile yaklaşık aynı boy ; olgun başaklar genellikle dökülür (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.8. *Vulpia fasciculata* (Forsskal) Fritsch

İnce yapılı , buğdaygillere ait otlardır (Dalcı,M. Samsun, 1989).

Türkçe ismi : Bilinen bir Türkçe ismi yoktur .

Yayılıları : Surlarda bol miktarda vardır .

Tanımlaması : Çok yıllık ince yapılı otlar ; çiçek durumu rasem ; liguller zarımsı ; glumlar farklı boyda başakçıklardan küçük ; lemma uzun uca yakın kılçıklı uçta iki parçalı ; palea zarımsı tüylü lemmadan küçük ; stamen genellikle 1-3 , küçük ; ovaryum uçta tüylü (Davis,P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

3.1.13.9. *Lolium multiflorum* Lam.

Tek yıllık ince yapılı çok çiçekli buğdaygillere ait otlardır (Dalcı, M. Samsun, 1989).

Türkçe isimleri : Ayrıkotu , çim otu (Baytop, T. Ankara, 1997).

Yayılları : Surlarda yaygındır .

Tanımlaması : Tek yıllık bazen iki yada çok yıllık otlar ; ligul zarımsı genellikle biraz yuvarlak ; başak genellikle biraz kıvrılmış ; glum – 1 ; lemma 5 – 6 mm. hiç değilse üsteki çiçeklerde kılçıklı ; çok nadiren hiç kılçık yok ; palea küçük ; 8 – 16 verimli ve genellikle en üsteki tek çiçek verimsiz bazen değil (Davis, P.H. ve ark. Edinburg , 1965-1988).

4.FOTOĞRAFLAR

“ İstanbul’da Tarihi Yapılar Üzerinde Yetişerek Bunları Tahrip Eden Bitkiler ”

konulu bu çalışmanın en önemli bölümünü fotoğraflar oluşturmaktadır . Belli zamanlarda çekilen bu fotoğraflar İstanbul’daki bir çok tarihi esere bitkilerin nasıl zarar verdiklerinin en önemli kanıtıdır . Bu fotoğraflar ışığında tarihi eserlerimizden bu bitkilerin temizlenmesi gerekir yoksa tarihi eserlerimiz sadece fotoğraflarda görebiliriz .

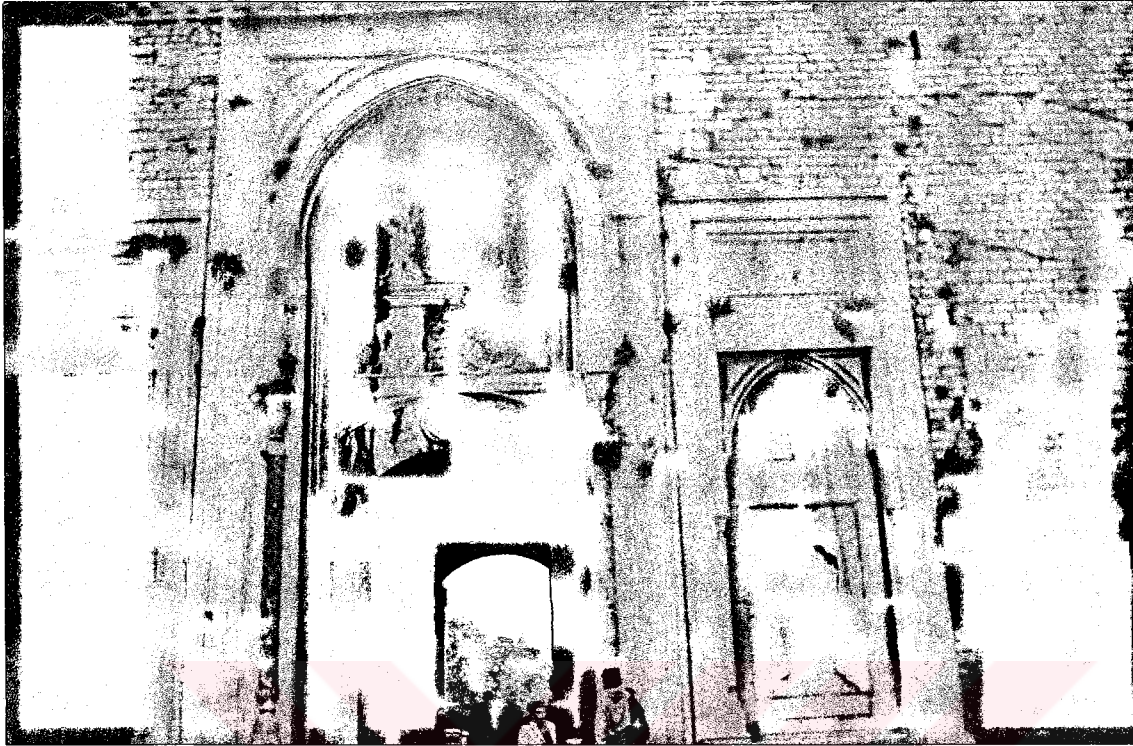

Foto. 1. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 2. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

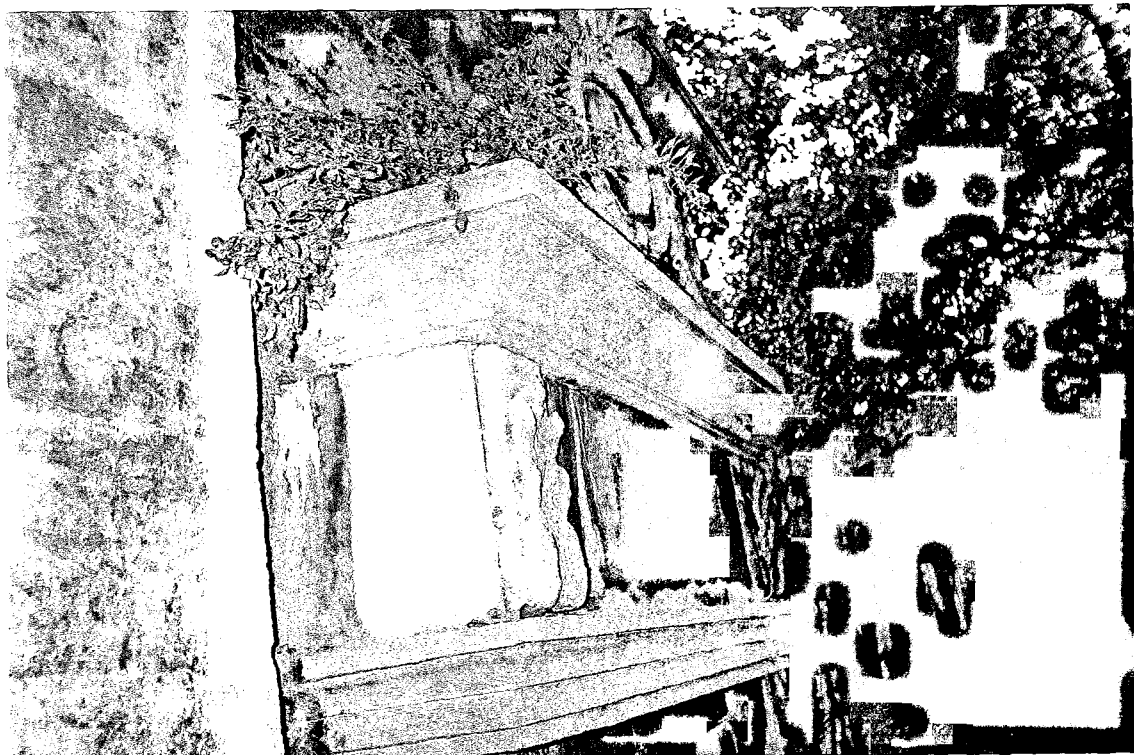

Foto. 3. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 4. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

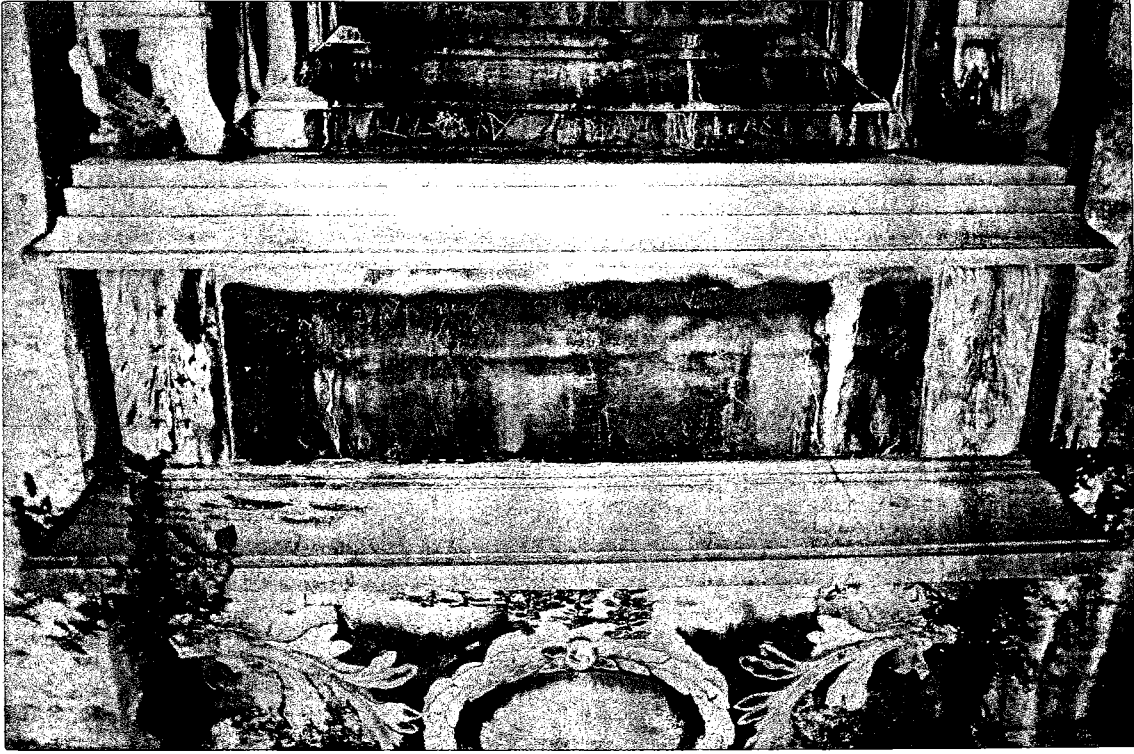

Foto. 5. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

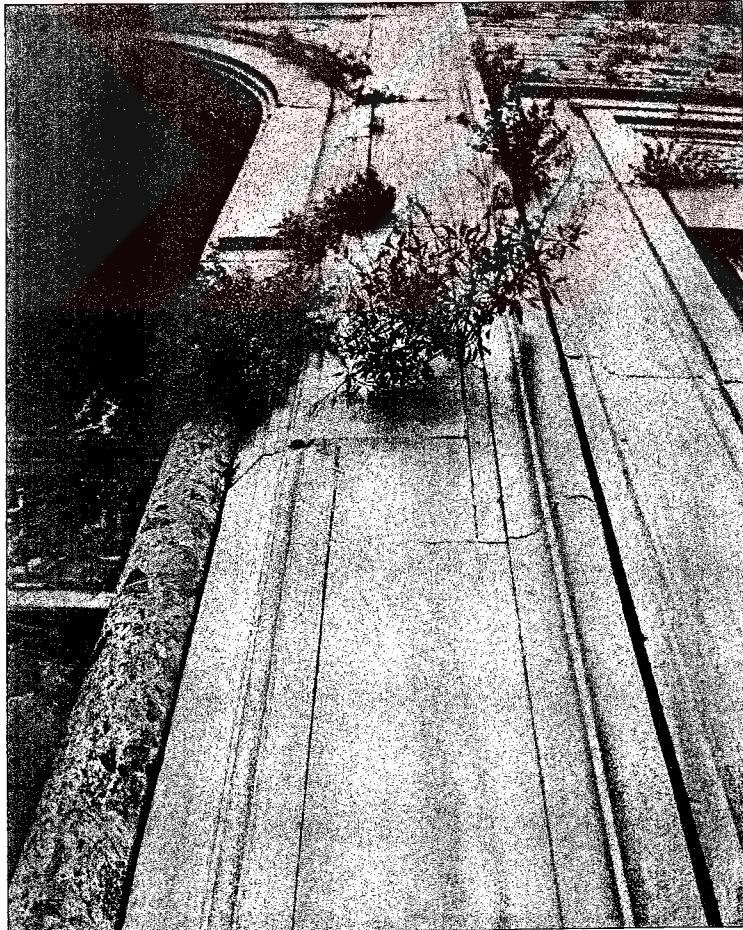
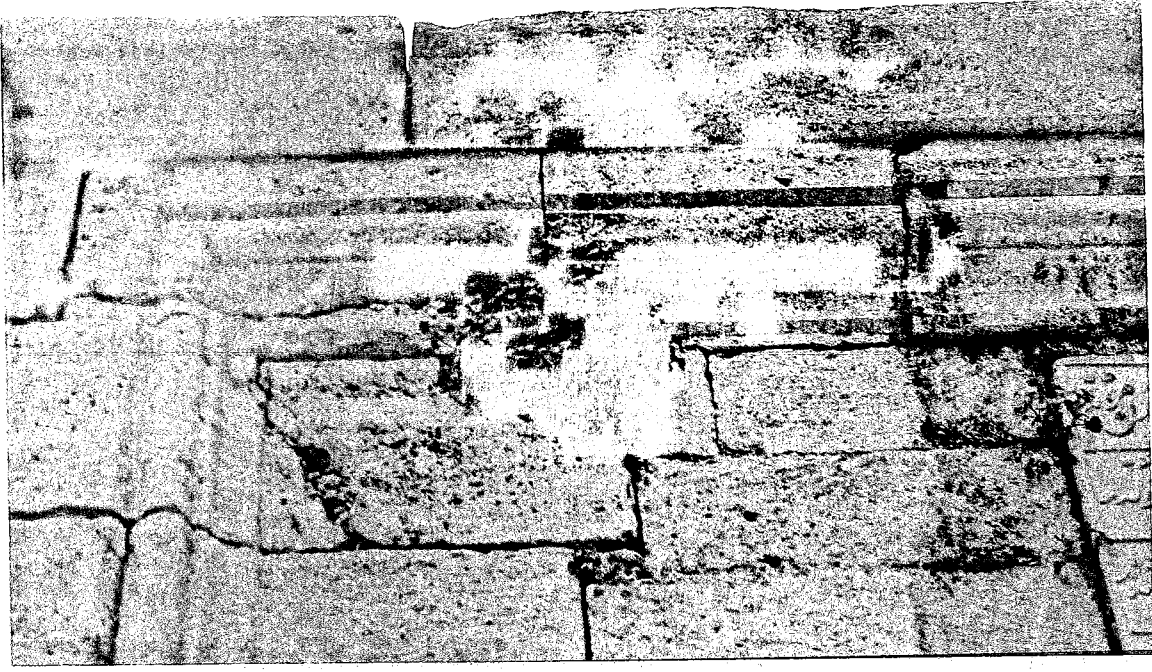

Foto. 6. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 7. *Parietaria judaica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 8. *Parietaria judaica* L. (ÜSKÜDAR CAMİİ)

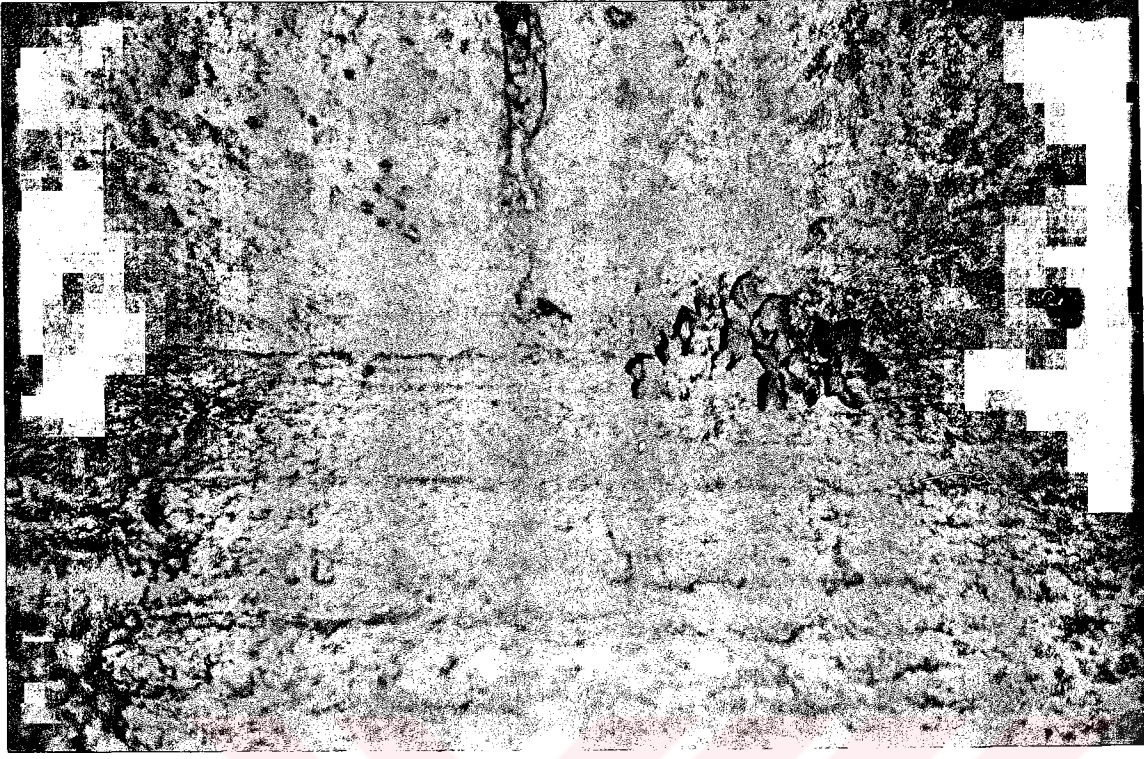

Foto. 9. *Parietaria judaica* L. (ÜSKÜDAR MERKEZ CAMİİ)

Foto. 10. *Parietaria judaica* L. (ÜSKÜDAR MERKEZ CAMİİ)

Foto. 11. *Parietaria judaica* L. (ÜSKÜDAR MERKEZ CAMİİ)

Foto. 12. *Parietaria judaica* L. (ÜSKÜDAR MERKEZ CAMİİ)

Foto. 13. *Parietaria judaica* L. (AYASOFYA CAMII)

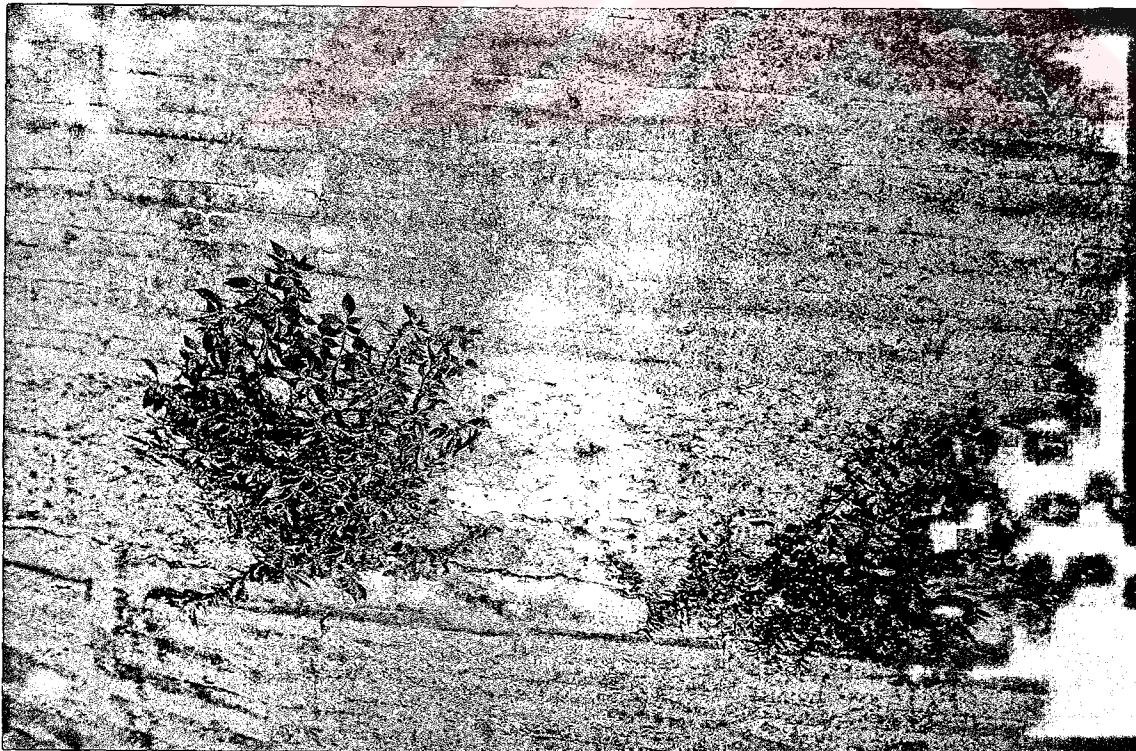

Foto. 14. *Parietaria judaica* L. (AYASOFYA CAMII)

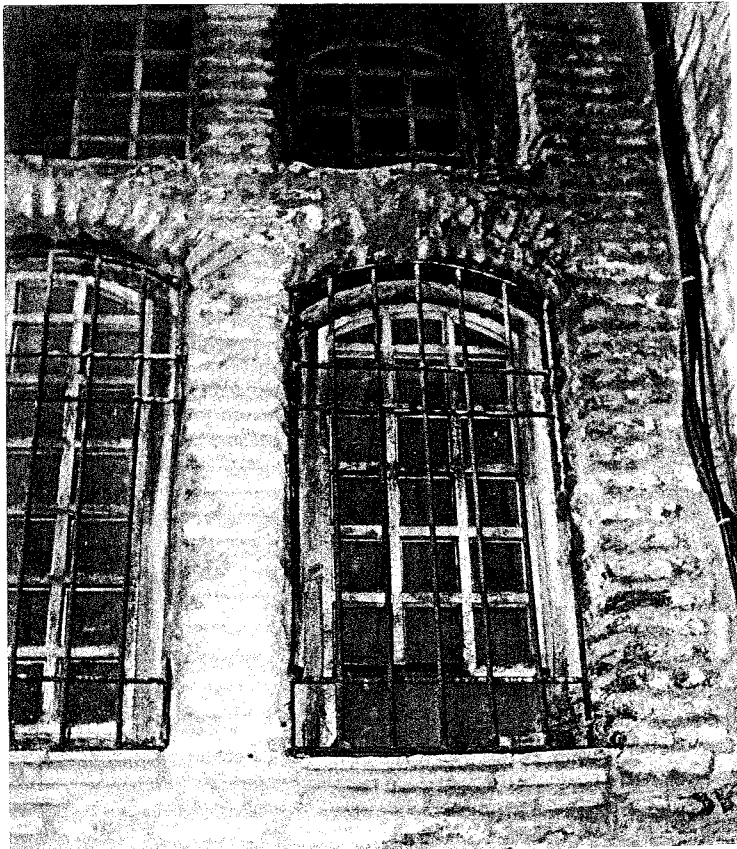

Foto. 15. *Parietaria judaica* L. (AYASOFYA CAMII)

Foto. 16. *Parietaria judaica* L. (ARKEOLOJİ MÜZESİ)

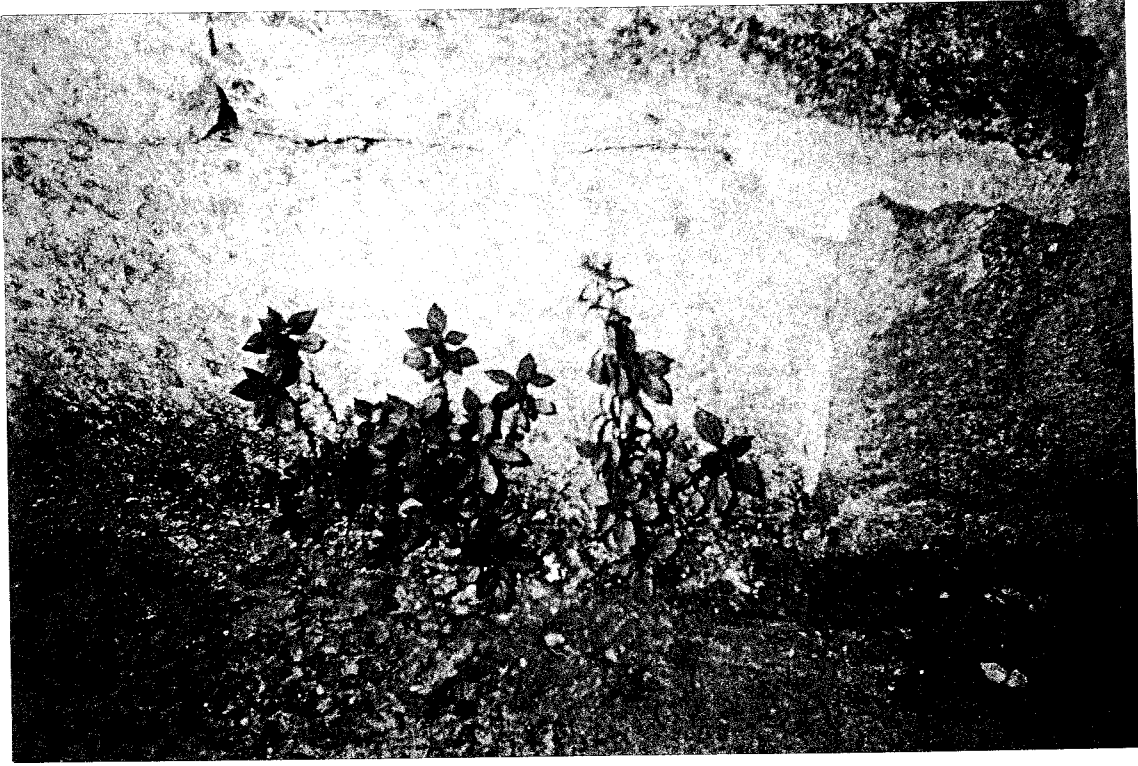

Foto. 17. *Parietaria judaica* L. (DOLMA BAHÇE SARAYI)

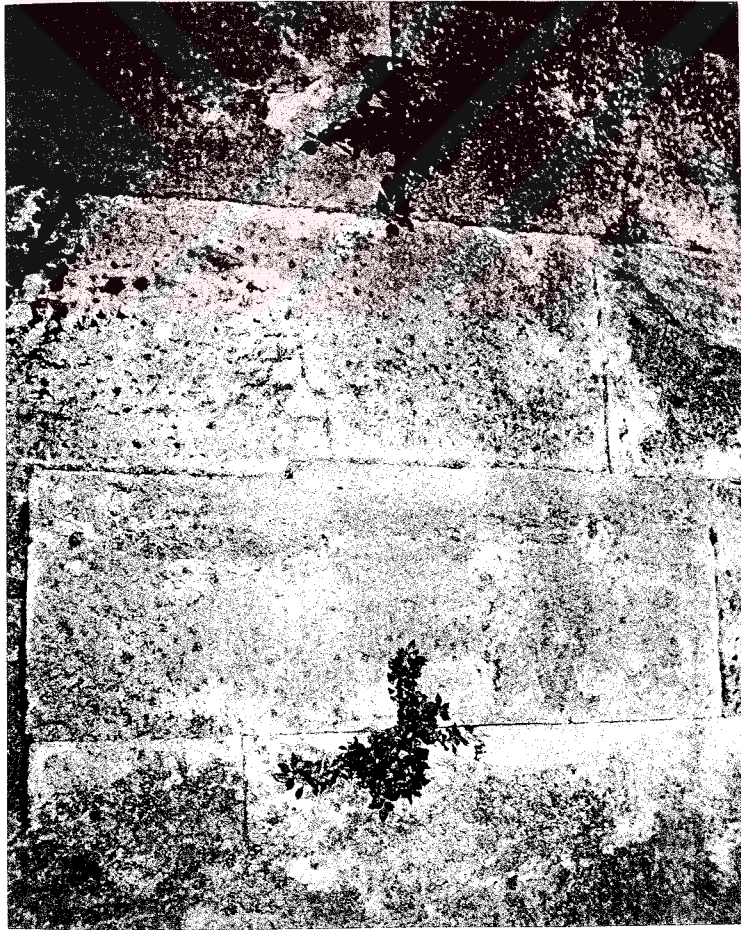

Foto. 18. *Parietaria judaica* L. (DOLMA BAHÇE SARAYI)

Foto. 19. *Parietaria judaica* L. (EMİNÖNÜ SURU)

Foto. 20. *Parietaria judaica* L. (EMİNÖNÜ SURU)

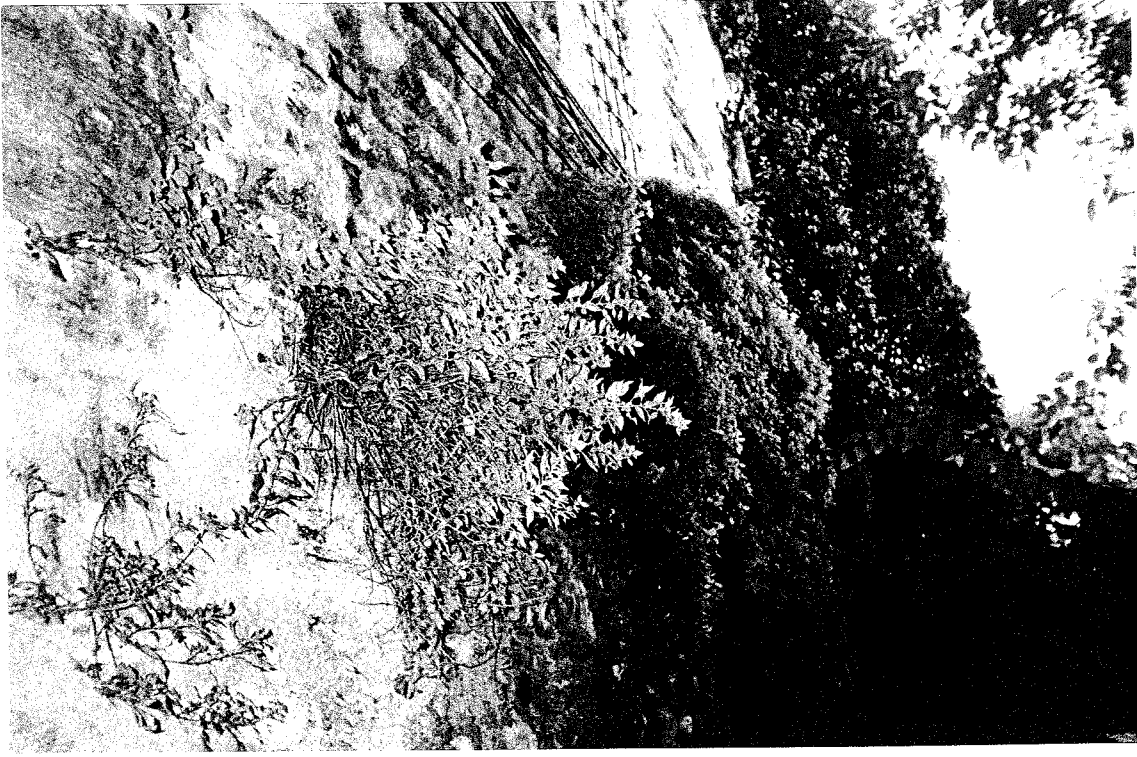

Foto. 21. *Parietaria judaica* L. (GÜLHANE PARKI)

Foto. 22. *Parietaria judaica* L. (ÜSKÜDAR CAMİİ)

Foto. 23. *Hedera helix* L. (ANADOLU HİSARI)

Foto. 24. *Hedera helix* L. (RUMELİ HİSARI)

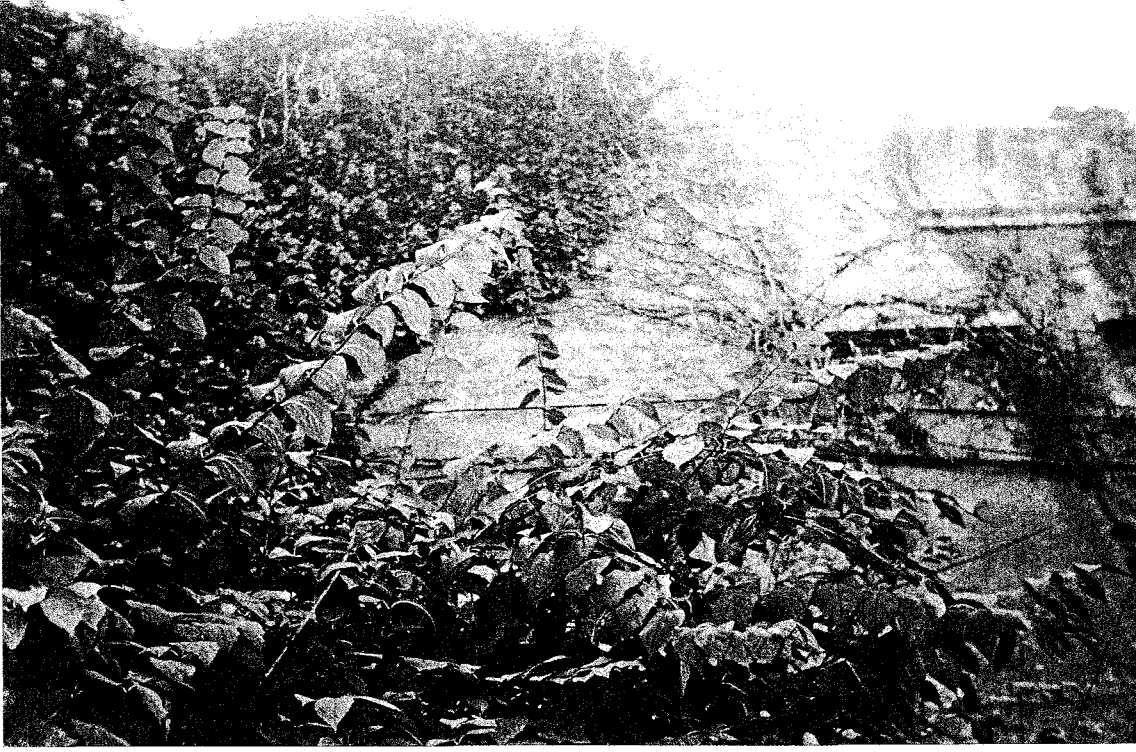

Foto. 25. *Hedera helix* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 26. *Hedera helix* L. (RUMELİ HİSARİ)

Foto. 27. *Hedera helix* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 28. *Hedera helix* L. (ARKEOLOJİ MÜZESİ)

YERLİ VE YABANCI BİTKİLERİN
TANIMI VE KULLANIMI
DOKÜMANLARI
MÜHÜRÜ

Foto. 29. *Hedera helix* L. (SU KEMERİ)

Foto. 30. *Diplotaxis viminea* (L.)DC. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 31. *Ficus carica* L. (EMİNÖNÜ CAMİİ)

Foto. 32. *Ficus carica* L. (SÜLEYMANİYE CAMİİ)

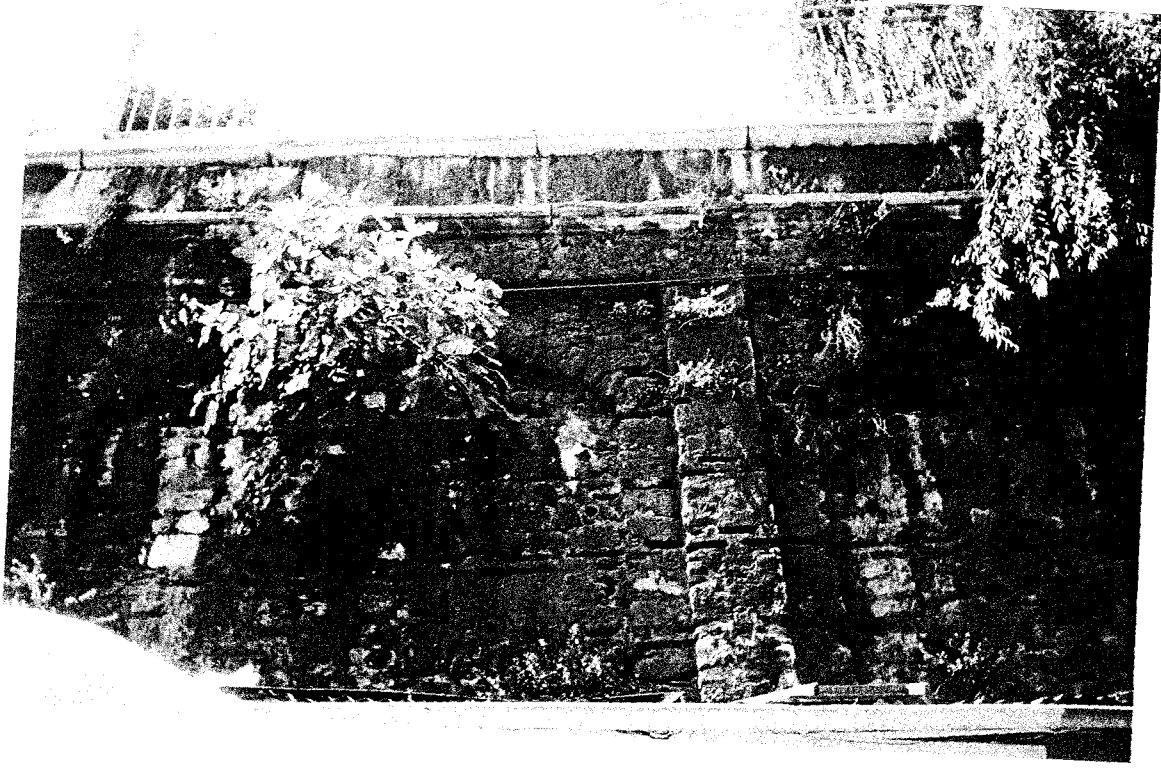

Foto. 33. *Ficus carica* L. (SÜLEYMANIYE CAMİİ)

Foto. 34. *Ficus carica* L. (AYASOFYA CAMİİ)

Foto. 35. *Ficus carica* L. (RUMELİ HİSARİ)

Foto. 36. *Ficus carica* L. (AYASOFYA CAMİİ)

Foto. 37. *Ficus carica* L. (ÇİNLİ CAMİİ)

Foto. 38. *Ficus carica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 39. *Ficus carica* L. (ÇİNİLİ CAMİİ)

Foto. 40. *Ficus carica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 41. *Ficus carica* L. (EMİNÖNÜ CAMII)

Foto. 42. *Ficus carica* L. (TOPKAPI SARAYI)

Foto. 43. *Antirrhinum majus* L. (ÜSKÜDAR CAMİİ)

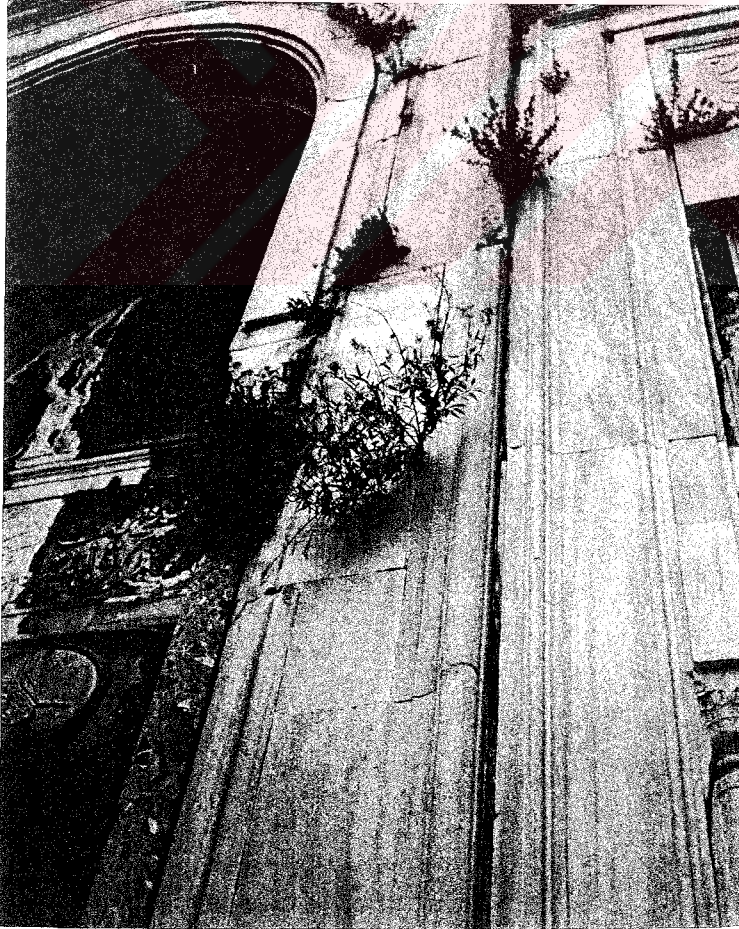

Foto. 44. *Antirrhinum majus* L. (TOPKAPI SARAYI)

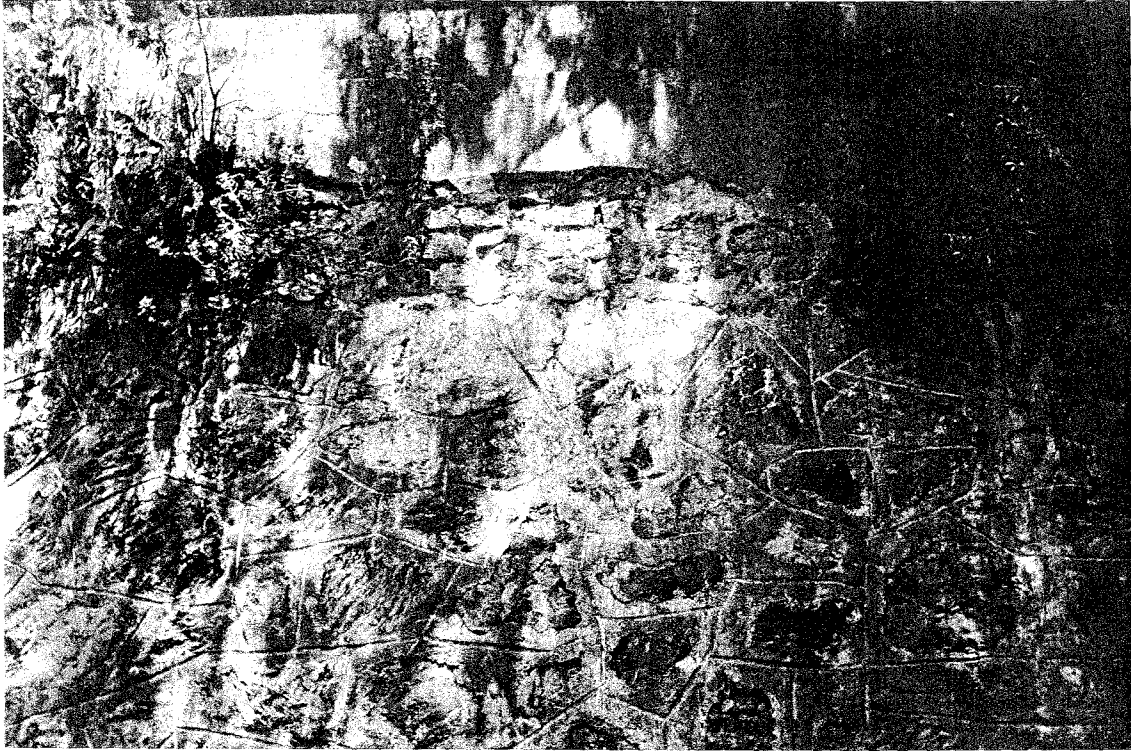

Foto. 45. *Antirrhinum majus* L. (ÜSKÜDAR CAMİİ)

Foto. 46. *Antirrhinum majus* L. (ÜSKÜDAR CAMİİ)

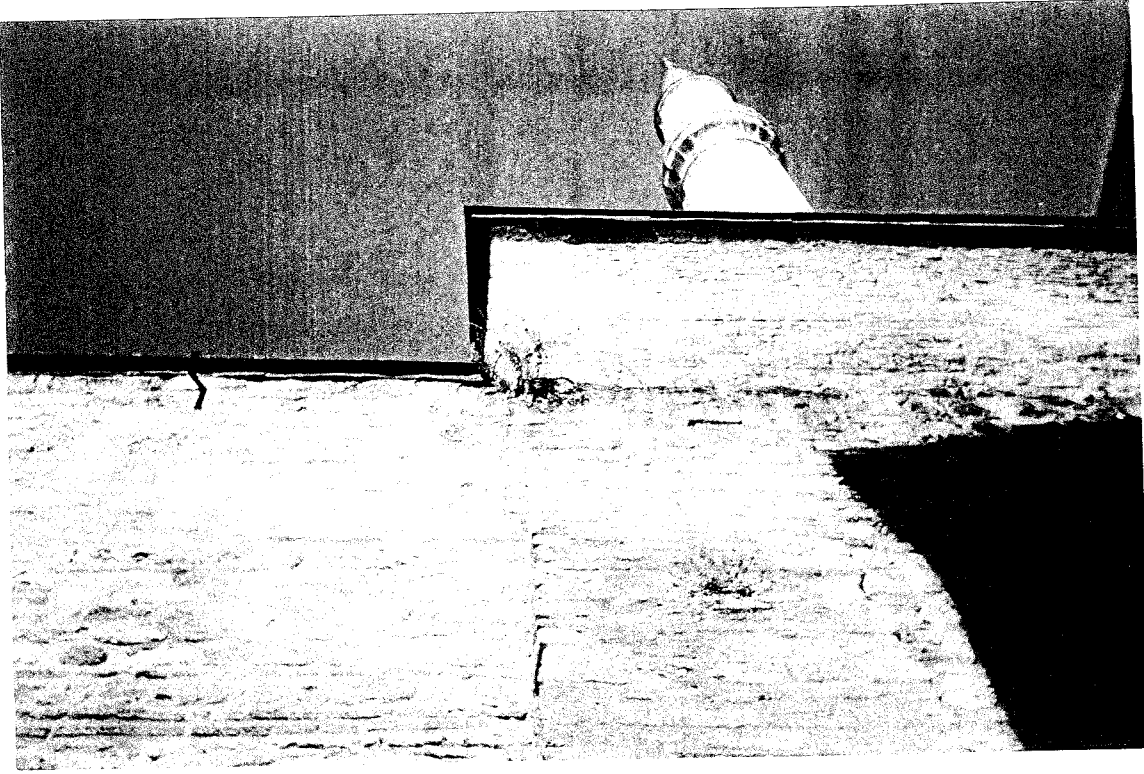

Foto. 47. *Antirrhinum majus* L. (AYASOFYA CAMII)

Foto. 48. *Antirrhinum majus* L. (TOPKAPI SURU)

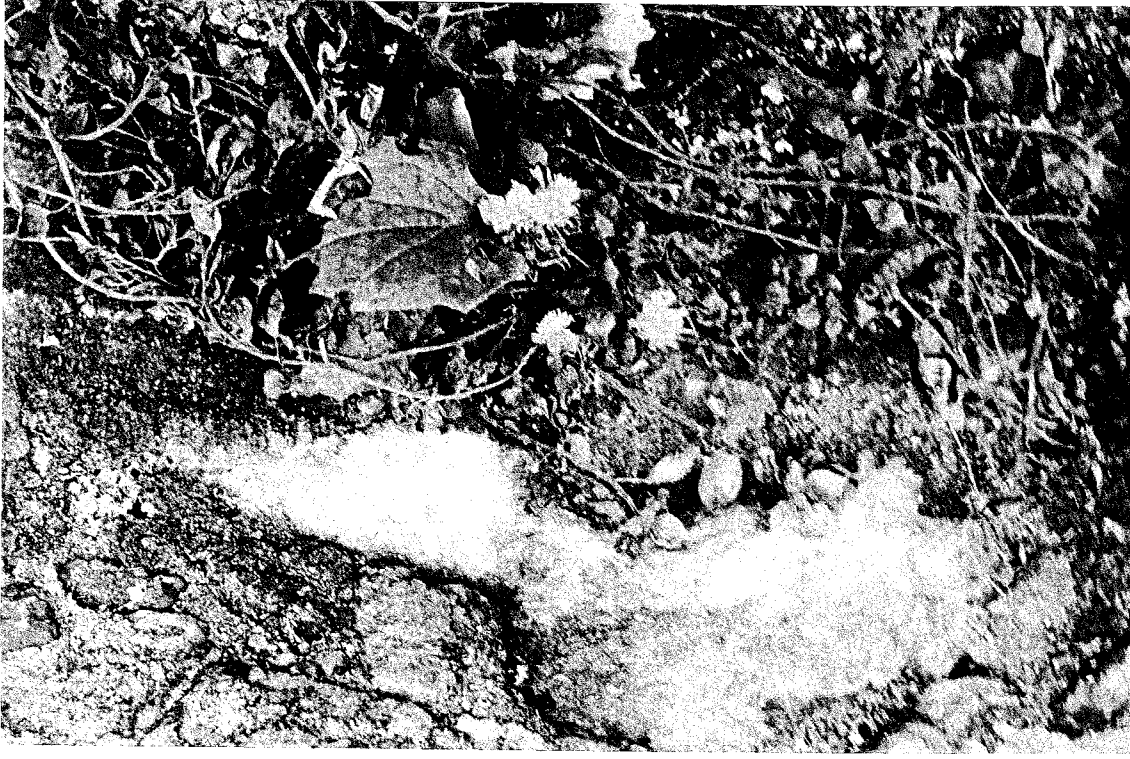

Foto. 49. *Tussilago farfara* L. (RUMELİ HİSARI)

Foto. 50. *Conyza canadaensis* L. (AYASOFYA CAMII)

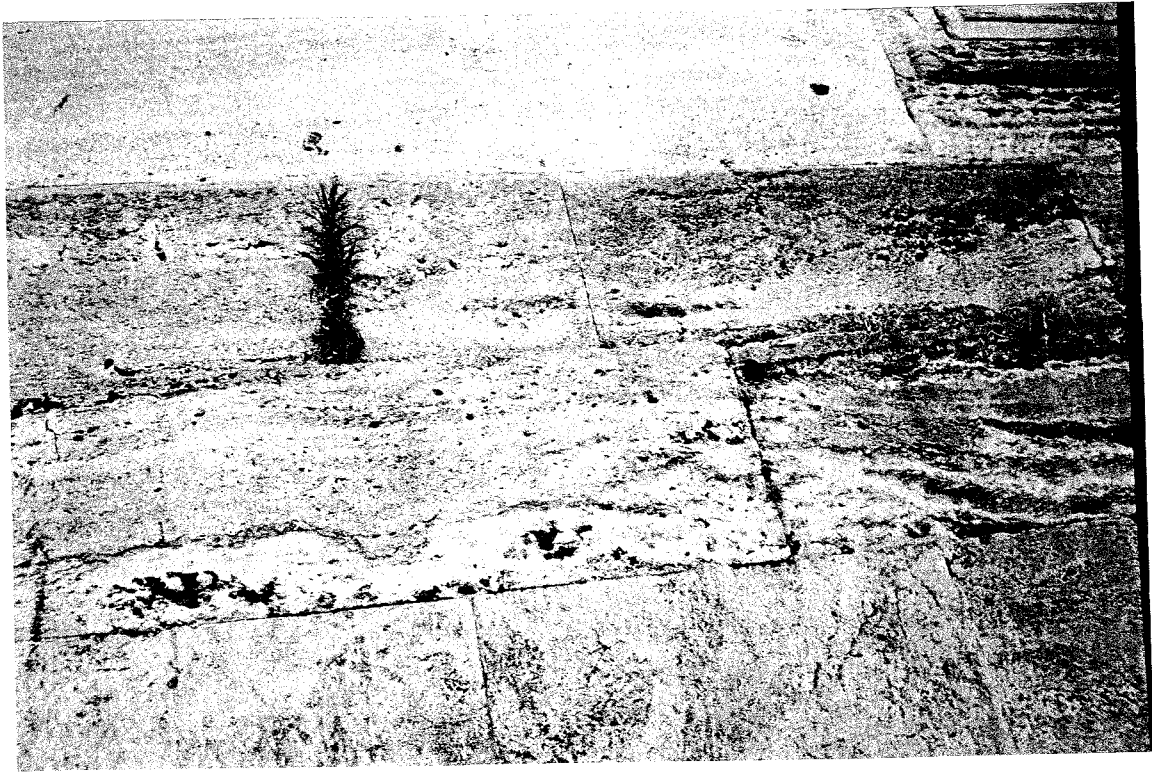

Foto. 51. *Conyza canadaensis* L. (EMİNÖNÜ CAMII)

Foto. 52. *Artemisia annua* L. (EMİÖNÜ CAMII)

Foto. 53. *Malva sylvestris* L. (SU KEMERİ)

Foto. 54. *Fraxinus excelsior* L. (AYASOFYA CAMİİ)

Foto. 55. *Lamium purpureum* L. (AYASOFYA CAMİİ)

Foto. 56. *Seteria viridis* L. (AYASOFYA CAMİİ)

Foto. 57. *Hedera colchica* L. ve *Ficus carica* L. (GÜLHANE PARKI)

Foto. 58. *Anthemis cotula* L. ve *Ficus carica* L.(EMİNÖNÜ CAMII)

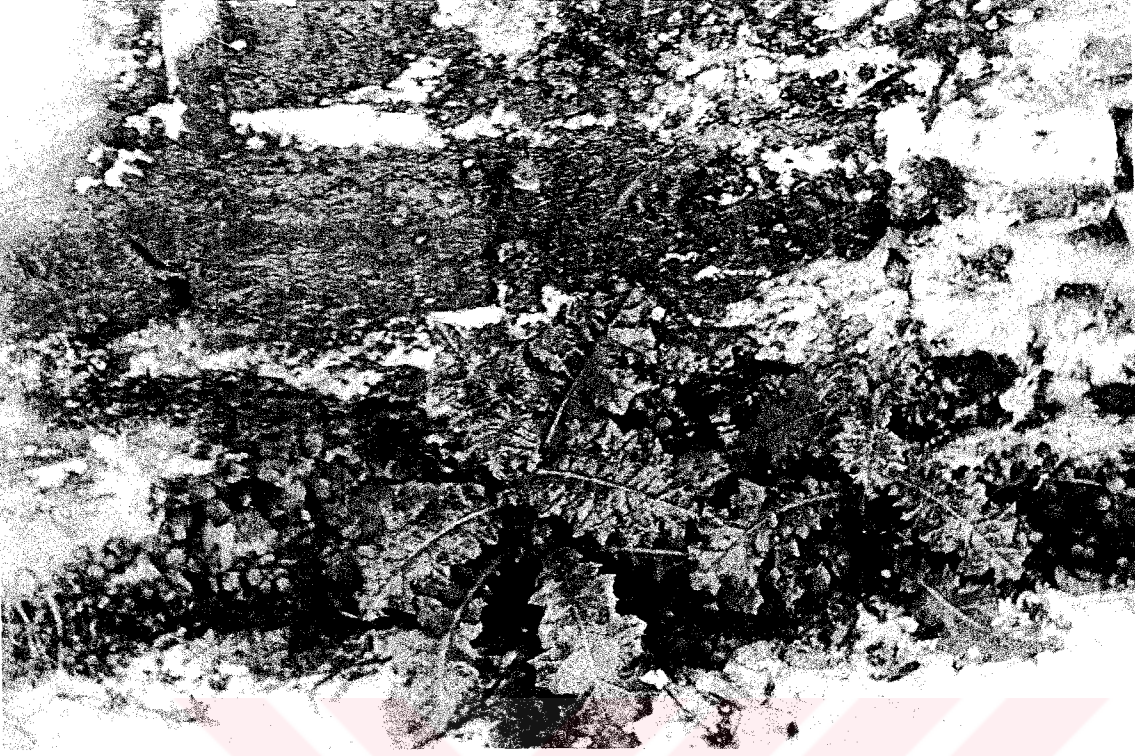

Foto. 59. *Senecio vulgaris* L. (GÜLHANE PARKI)

Foto. 60. *Urtica dioica* L. ve *Smyrniium olusantrum* L.(TOPKAPI SURU)

Foto. 61. *Foeniculum vulgare* L. (GÜLHANE PARKI)

Foto. 62. *Hedera colchica* L.(GÜLHANE PARKI)

Foto. 63. *Artemisia annua* L. , *Diplotaxis viminea* L. ve
Parietaria judaica L. (AYASOFYA CAMII)

Foto. 64. *Conyza canadaensis* L. ve *Micromeria greaca* L.

(AYASOFYA CAMİİ)

Foto. 65. *Fraxinus excelsior* L. ve *Parietaria judaica* L.

(TOPKAPI SARAYI)

Foto. 66. *Conyza canadaensis* L. ve *Parietaria judaica* L.

(TOPKAPI SARAYI)

5.SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma alanı Flora of Turkey ' de uygulanan kareleme sistemine göre A2 (A) ve A2 (E) karelerinin içinde kalmaktadır .

Çok sayıda lokalite belirlenerek buralardan toplam 13 familyaya ait 36 tür toplanarak Flora of Turkey ' e göre teşhis edilmiştir .Türlerin familyalara göre yayılışları şu şekildedir :

FAMİLYA	TÜR	FAMİLYA	TÜR	FAMİLYA	TÜR
Brassicaeae	2	Caryophyllaceae	1	Malvaceae	1
Moraceae	1	Araliaceae	2	Asteraceae	9
Scrophulariaceae	3	Oleaceae	1	Urticaceae	2
Lamiaceae	2	Euphorbiaceae	1	Poaceae	9
Apiaceae	2				

Bu geziler sırasında incir (*Ficus carica* L. ssp. *carica*) , yapışkanotu (*Parietaria judaica* L.) ve Orman sarmaşığı (*Hedera helix* L.) istisnasız şekilde her tarihi eserde bulunmuş olup popülasyonu son derece fazladır .

İncir odunsu bir takson olduğundan dolayı gelişim gösterdiği tüm duvarlarda büyük çatlaklara , kırılmalara yol açmaktadır . Dolayısıyla bu aralar zamanla toz , toprak , yaprak artıkları vb. etkenlerle dolmakta ve daha sonra sekonder bitkiler olarak adlandırabileceğimiz diğer bitkilere (özellikle Poaceae üyeleri) ev sahipliği yapmaktadırlar .

Yapışkanotu da otsu olmasına rağmen benzer etkiye sahiptir. Fakat incirden farklı olarak geniş dallanmalar yapmakta , gelişim gösterdiği yerde yastıklar oluşturmaktadır . Daha sonra tohumları bu yapışkan dalların aralarında ve ufak çatlaklarda müsülajın etkisiyle tutunmakta ve çimlenmektedir . Böylelikle iç içe geçmiş pek çok bitki aynı yerde tek bir bitkiymiş gibi görünmektedir . Dolayısıyla verdiği zarar artmaktadır .

Orman sarmaşığı (*Hedera helix* L.) ise ; tırmanıcı , sarılıcı ve yapışkan özelliği ile tarihi eserlerde bol miktarda bulunmaktadır. Tarihi eserlerin duvarlarını bir halı gibi kaplamakta ve kök ucundan salgıladığı müsilaj sayesinde duvarların yapısının bozulmasına neden olmaktadır .

Tarihi eserler üzerinde gelişim gösteren bitkilerin ekolojik istekleri son derece esnektir . Besinlerini kökleriyle parçaladıkları taşlardan , çimento artıklarından , havadan aldıkları nemden , karbondioksit ve güneş ışığından sağlamaktadırlar .

Tarihi eserler yönünden en fazla zarar gören yapı surlardır . Burada insan işgali ve zararları son derece fazladır . Özellikle yıkılmış yerler toprak yığınlarıyla doludur . Bu sebeple normal bir yer florası yaygınlaşmıştır . Eğer surlarda yeterli önlemler alınmazsa yıkılıp yok olacağı kesin gibidir .

Bu üç türünde popülasyonu son derece fazla olup tüm tarihi eserlerde yaygındır . Bu sebeptendir ki tarihi eserlerin baş düşmanı olarak bu üç tür göze batmaktadır .

En önemli tarihi eserlerimizde şu anda restorasyon çalışmaları yapılmakta ve zarar veren bitkiler temizlenmektedir. Restorasyonu yapılan bazı tarihi eserlerimiz şunlardır. Galata kulesi , Topkapı Sarayı , Ayasofya camii , Dolma Bahçe Sarayı , Üsküdar merkez çeşmesi ve surların bir bölümü restore edilmektedir. Bu yüzden tezin önemi de bir kat daha artıyor.

Eğer yüzyıllar öncesinden bize miras kalan bu tarihi eserleri gelecek nesillere sadece fotoğraflarından göstermek istemiyorsak bunları korumaya öncelik vermekteyiz .

Bu koruma sırasında zararlı bitkiler iki yolla engellenebilir . Bunlar kimyasal ve mekanik yöntemlerdir .

Mekanik yöntemde bitkiler el işçiliği ile bazı aletlerin yardımıyla duvarlardan sökülerek yapılabilir . Burada dikkat edilecek husus , bitkilerin meyvelenme zamanlarından önce bu temizleme işleminin yapılması gerektiğidir . Aksi takdirde temizlenen sanılan bölümler eskisinden daha yoğun bir istilayla karşı karşıya yapılabilir.

Ayrıca bu yöntem çok pratik olup ucuzdur .

Kimyasal yöntemde ise çeşitli bitki öldürücü kimyasal ilaçlar kullanılabilir .Orneğin ; Diquat , Paraquat vb. herbisitler

Bu yöntemin zararları pahalı oluşu ve uygulanmasının zor olmasıdır .

6.KAYNAKÇA

1. Davis , P . H . ve ark. "Flora of Turkey (1 – 1)" Edinburg, (1965 – 1988).
2. Altıntaş , N . " İstanbul park ve bahçesinde rastlanan zehirli süs bitkileri " , (Ocak – 1995).
3. Baytop , T . " Türkçe bitki adları sözlüğü " , Ankara , (1997)
4. Polunin , O . " Flowers of Europe, Oxford Ün . Press . " ,London, (1988).
5. Kayacık , H . " Orman ve park ağaçlarının özel sistematigi " , İstanbul, (1967).
6. Tanker , M . ve Tanker , N . " Farmokognozi " , Ankara, (1990)
7. Zeybek , M . ve Zeybek , V . " Farnosötik Botanik " , Ege Ün . İzmir , (1994).
8. Baytop , A . " Farnosötik Botanik " , İ . Ü . Eczacılık Fak . İstanbul, (1972).
9. Uluğ , E . , Kadioğlu , İ . ve Üremiş , İ . " Türkiye'nin yabancı otları ve bazı özellikleri " Adana, (1973).
10. Zeynel , Ü . " Türkiyenin faydalı bitkileri " , Ege Ün . Eczacılık Fak . İzmir, (1975).
11. Yaltırık , F . , Efe , A . ve Uzun , A . " Tarih boyunca İstanbul'un park , bahçe ve koruları , egzotik ağaç ve çalılar " , İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul, (1977).
12. Valnet , J . " Fitoterapic cura delle Malaftie conle Piante" , İtalya, (1976).
13. Özhatay , N . ve ark. " Trakya'nın Eğrelti ve Çiçekli Bitkilerin Listesi " İstanbul,(1996).
14. Webb , D . A . " The Flora of European Turkey " , R.I.A. vol. 62 sec. B Dublin, (1966).
15. Dalcı , M . " Tohumlu Bitkiler Taksonomisi" , Samsun, (1989).

ÖZGEÇMİŞ

1973 yılında Giresun'da doğdu. 1990 yılında Piraziz Lisesinden , 1996 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümünden mezun oldu. 1996 yılından itibaren Üsküdar'da öğretmenlik yapmaktadır.

